

ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

**з навчальної дисципліни «Пенсійне забезпечення»
для освітньо-кваліфікаційних рівнів спеціаліст і магістр
напряму підготовки 1301 – «Соціальне забезпечення»
спеціальності 7.13010201, 8.13010201 – «Соціальна робота»**

Розробник (керівник курсу):
к.психол.н., доцент кафедри
соціальної роботи Гірняк А.Н.

**Структура залікового кредиту з дисципліни “Пенсійне забезпечення”
денна форма навчання**

Перелік тем	Кількість годин			
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота
<i>Змістовий модуль 1. Пенсійна система України: принципи, засади і механізми функціонування</i>				
Тема 1. Предмет, завдання та основні категорії системи пенсійного забезпечення.	2	2	8	–
Тема 2. Нормативно-правова база, що регламентує функціонування системи пенсійного забезпечення в Україні.	2	–	10	1
Тема 3. Принципи, засади і механізми функціонування пенсійного забезпечення в Україні. Реформування пенсійної системи України.	2	2	12	–
<i>Змістовий модуль 2. Солідарна система загальнообов’язкового державного пенсійного страхування</i>				
Тема 4. Загальні положення Закону України „Про загальнообов’язкове державне пенсійне забезпечення”. Страховий стаж у солідарній системі.	2	–	14	–
Тема 5. Види пенсій у солідарній системі загальнообов’язкового державного пенсійного страхування.	4	2	18	1
Тема 6. Призначення, перерахунок і виплата пенсій у солідарній системі.	2	2	16	–
<i>Змістовий модуль 3. Накопичувальна система загальнообов’язкового пенсійного страхування</i>				
Тема 7. Суб’єкти накопичувальної системи пенсійного страхування. Зберігання пенсійних активів.	2	–	14	–
Тема 8. Пенсійні виплати за рахунок коштів Накопичувального фонду.	2	–	12	1
Тема 9. Державне регулювання та нагляд. Відповідальність у сфері загальнообов’язкового державного пенсійного страхування.	2	2	12	–
<i>Змістовий модуль 4. Система недержавного пенсійного забезпечення</i>				
Тема 10. Інфраструктура системи недержавного пенсійного забезпечення.	2	–	14	1
Тема 11. Пенсійні виплати та успадкування пенсійних активів. Державний нагляд і контроль у сфері недержавного пенсійного забезпечення.	2	2	10	–
Разом	24	12	140	4

Завдання лекційних занять

Мета проведення лекцій полягає у тому, щоб ознайомити студентів із базовими принципами, категоріями і поняттями системи пенсійного страхування, розкрити її соціально-економічну природу, проаналізувати становлення пенсійного страхування у світі, розкрити теоретичні та методологічні аспекти сучасного стану справ у цій сфері в Україні та інших країнах, висвітлити правові основи страхової пенсійної системи.

Завдання проведення лекцій:

- виробити у студентів стале уявлення про види державного і недержавного пенсійного забезпечення, та ознайомити їх з основними положеннями нормативно-правової бази, що регламентує цю сферу діяльності;
- ознайомити студентів з цілісною структурною моделлю новітньої системи пенсійного страхування України та механізмами її функціонування шляхом інтегрування інформаційних блоків із різних галузей знань (правових, економічних, історичних, соціологічних тощо);
- сформуванню у студентів систему основоположних категорій, понять, положень та інших теоретичних засад пенсійного забезпечення, що розглядається як вид суспільної діяльності й навчальна дисципліна; обґрунтувати основні закономірності та принципи, що регламентують діяльність працівників пенсійних фондів.

Тематика лекційних занять**Модуль 1.****Пенсійна система України: принципи, засади і механізми функціонування****Лекційне заняття № 1**

Тема: „Предмет, завдання та основні категорії системи пенсійного забезпечення”.

Мета: забезпечити оволодіння основними категоріями пенсійного забезпечення, та навчити здійснювати критичний і порівняльний аналіз його різних систем.

План:

1. Місце курсу в оволодінні професійними основами соціальної роботи.
2. Пенсійне страхування як суспільний інститут.
3. Історичні аспекти виникнення та розвитку пенсійного страхування в Україні.
4. Порівняльний аналіз загальнообов’язкових пенсійних систем країн Західної Європи.

[3, 12, 14, 20, 21, 22].

1. Місце курсу в оволодінні професійними основами соціальної роботи.

Пропонований курс спрямований на оволодіння теоретичними засадами пенсійного забезпечення, що розглядається як вид суспільної діяльності й навчальна дисципліна. У ньому подано понятійно-термінологічний апарат, основні закономірності та принципи, що регламентують діяльність працівників пенсійних фондів. Особливу увагу тут приділено нормативно-правовій базі пенсійного забезпечення на усіх трьох рівнях.

Метою курсу „Пенсійне забезпечення” для спеціальності „Соціальна робота” є підготовка висококваліфікованих фахівців для установ, що входять до структури пенсійного забезпечення України, котрі б опираючись на чинне законодавче поле ефективно виконували покладені на них обов’язки на кожному з трьох рівнів нині діючої системи пенсійного забезпечення.

Завдання курсу:

1. Сформуванню стале уявлення про види державного і недержавного пенсійного забезпечення, та ознайомити з основними положеннями нормативно-правової бази, що регламентує цю сферу діяльності.

2. Забезпечити опанування *методикою* визначення розміру пенсійних внесків і виплат, *технологією* нарахування (перерахунку) та *процедурою* призначення пенсій з метою консультування майбутніми фахівцями населення та безпосереднього призначення грошових виплат у встановленому законом порядку.

3. Створити передумови для самостійного оволодіння необхідними уміннями для здійснення обліку, акумулювання внесків, інвестування та індексації накопичень.

Презентовані теми лекційних занять об’єднані у чотири розділи:

Розділ I. Пенсійна система України: принципи, засади і механізми функціонування.

Розділ II. Солідарна система загальнообов’язкового державного пенсійного страхування.

Розділ III. Накопичувальна система загальнообов'язкового пенсійного страхування.

Розділ IV. Система недержавного пенсійного забезпечення.

Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму встановленого законом. Закони України „Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” та „Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи” розроблені відповідно до Конституції й визначають принципи, засади і механізми функціонування системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, призначення, перерахунку і виплати пенсій, надання соціальних послуг з коштів пенсійного фонду, що формуються за рахунок страхових внесків роботодавців, бюджетних та інших джерел, а також регулюють порядок формування Накопичувального пенсійного фонду та фінансування оплати договорів страхування довічних пенсій або одноразових виплат застрахованим особам та членам їхніх сімей. Прийняття цих законів дає змогу зробити ще один крок до уніфікації законодавства України із законодавством Європейського союзу.

Нове пенсійне законодавство України, вже сьогодні називають малою Конституцією України. Адже воно стосується не лише 14 мільйонів пенсіонерів, а й тих майже 23 мільйонів економічно активних громадян України, які зароблятимуть собі пенсію вже в нових умовах.

2. Пенсійне страхування як суспільний інститут.

Становлення України як демократичної, соціально-орієнтованої, правової держави має на меті підвищення рівня життя її громадян до соціальних стандартів цивілізованих країн світу. Досягненню цього сприятиме виважена і збалансована соціальна політика, спрямована на соціальний прогрес, тобто на подолання бідності, зменшення майнового розшарування населення, поліпшення добробуту, посилення соціальної стабільності та одночасного перетворення соціальних чинників на важливий інструмент прискорення економічного розвитку. Серед актуальних соціально-політичних завдань одне із проблемних місць займає пенсійне забезпечення, яке має базуватись на засадах соціальної справедливості та сприяти гідному життю непрацездатних громадян. Особлива роль при цьому належить обов'язковому пенсійному страхуванню як основі гарантованості майбутнього достойного життя пенсіонерів

3. Історичні аспекти виникнення та розвитку пенсійного страхування в Україні.

Історія впровадження системи державного соціального забезпечення на українських землях, що перебували під владою різних держав.

Під владою Австрії

Перші закони щодо захисту робітників були впроваджені у 1854 році. Однак, вони відносились лише до гірничої промисловості, якої на українських землях практично не було. А у 1833 році були введені вже так звані промислові інспекторати, що передбачали заходи для захисту жінок та дітей. Законом 1887 року введено обов'язкове страхування робітників від нещасних випадків на роботі (внески сплачували працедавці), а з 1906 обов'язкове страхування службовців (пенсійне й інвалідне). Сільське населення й сільські робітники ніяким страхуванням не користувалися.

Під владою Російської Імперії

Російська Імперія у справі соціального забезпечення була відсталою країною. Лише в 1912 році створено фабричні каси хворих для обов'язкового страхування на випадок хвороби. На Україні ці каси були створені тільки на Донбасі і в деяких великих містах.

Під владою Польщі

На цих землях законом 1924 року поширено страхування від нещасних випадків, а законами 1927 та 1933 років прийнято пенсійне та інвалідне страхування службовців та робітників(також у разі безробіття).

Під владою Румунії

На українських землях під владою Румунії було чинне румунське соціальне законодавство з 1912 року. Лише 1933 року було видано уніфікаційний закон про соціальне забезпечення.

Під владою Чехословаччини

Найпрогресивнішим було соціальне законодавство в Чехословаччині. На Закарпатті до 1924 був чинний угорський закон 1907 року про обов'язкове страхування робітників від хвороби, інвалідності й на старість. В 1924 році введено уніфікаційний закон для всієї Чехословаччини. В 1929 році введено закон про пенсійне забезпечення для службовців.

В усіх цих державах, крім обов'язкового соціального забезпечення, існувало також необов'язкове забезпечення, яке надавали приватні товариства. Обов'язкове соціальне забезпечення ґрунтувалося на співдії застрахованих робітників і службовців у вигляді сплачування внесків визначеного законом розміру. У деяких випадках ці внески сплачували роботодавці (при страхуванні від хвороби і від нещасних випадків на роботі). У створенні фондів безробіття брала участь також держава у формі бюджетних дотацій.

Система соціального забезпечення під владою СРСР

В СРСР введено т. зв. державне соціальне забезпечення, яким займається фонд соціального забезпечення. Фонд формується з відрахувань із прибутків підприємств та організацій у встановленому законом розмірі та з дотацій з державного бюджету. З нього виплачуються допомоги для тимчасово непрацездатних робітників і службовців, вагітним жінкам, а також пенсії.

Існують такі види пенсій як пенсії на старість, інвалідність і в разі втрати годувальника (їх отримують непрацездатні члени родини, що були на утриманні померлого робітника, службовця, військового). Крім цього, є ще пенсії за вислугу років (їх отримують учителі, лікарі, ветеринари, агрономи, військові, робітники культури та ін. держ. службовці, які відслужили передбачену законом кількість років). Окремим видом пенсій є персональні пенсії, які призначаються за особливі заслуги перед режимом.

Соціального забезпечення людей, що працюють в колгоспі, до 1964 року не було. Передбачені колгоспними статутами допомогі каси колгоспів, як правило, не існували. Лише у 1964 році введено державну систему матеріального забезпечення селян: створено т. зв. централізований союзний фонд соціального забезпечення колгоспників, що формується з відрахувань із прибутків колгоспів. З цього фонду виплачують пенсії на старість, інвалідність і т. д. Ці пенсії були значно нижчими, ніж пенсії робітників і службовців.

Зародження страхування в Україні припадає на 90-ті роки XIX століття, коли в південному регіоні у 1899 році почало діяти Одеське товариство взаємного страхування фабрикантів та ремісників від нещасних випадків з їх робітниками і службовцями.

З 1933 року соціальне страхування почало перетворюватись у соціальне забезпечення, що було притаманне країні з державною формою власності.

Метою реформи соціального забезпечення населення України є:

1. Створення стійкої фінансової системи для економічного захисту людини у разі настання безробіття, тимчасової непрацездатності, вагітності та пологів, народження дитини, догляду за нею, нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, старості та інших випадках, передбачених законодавством, за рахунок страхових внесків роботодавців та застрахованих осіб.
2. Створення ефективної системи управління соціальним страхуванням за участю представників трьох сторін соціального партнерства.
3. Удосконалення системи виплат.
4. Встановлення дієвого контролю за цільовим використанням коштів цільових страхових фондів.

Впровадження системи соціального страхування в Україні

У 1993 році Україна стала незалежною державою. Саме тоді була розроблена і прийнята Концепція соціального забезпечення України, яка передбачала реформування соціального захисту працюючого населення, зокрема запровадження соціального страхування.

8 квітня 1996 року, згідно з постановою Президії Верховної Ради України від 18 березня 1996 року, були проведені парламентські слухання щодо законопроекту "Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування". З урахуванням положень Конституції «Основи законодавства України про соціальне страхування» були доопрацьовані і

подані до Верховної Ради. Парламент розглядав їх тричі у першому читанні, двічі в другому і 14 січня 1998 року прийняв.

Верховною Радою України були прийняті Закони України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності" (23 вересня 1999 року № 1105-XIV), "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття" (2 березня 2000 року № 1533-III), "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням" (від 18 січня 2001 року № 2240-III).

Таким чином, в Україні було створено законодавчі умови для становлення системи загальнообов'язкового державного соціального страхування, яка базується на вимогах Європейського кодексу соціального забезпечення (1964 року) та рекомендаціях Міжнародної Організації Праці № 67 (1944 рік).

В липні 2003 року Верховною Радою України був прийнятий Закон України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" та Закон України "Про недержавне пенсійне забезпечення", які вступили в дію з 1 січня 2004 року.

4. Порівняльний аналіз загальнообов'язкових пенсійних систем країн Західної Європи.

Чилі була першою в Латинській Америці країною, що реформувала свою пенсійну систему, і чилійським досвідом скористались вже багато країн - в тому числі Казахстан, Польща, Угорщина, США, Німеччина.

Недержавна пенсійна система Чилі була запроваджена в 1981 році, причому відразу, і повністю замінила державну солідарну систему.

Основними характеристиками нової системи є:

- обов'язкове членство працівника в одному з державних або недержавних пенсійних фондів з обов'язковим відрахуванням у пенсійний фонд 10% від заробітної плати;
- індивідуальне накопичення та накопичення за рахунок доходу, отриманого від діяльності пенсійних фондів. Тільки 40% коштів, які знаходяться у пенсійних фондах, складають індивідуальні внески населення, решта 60% - доход, отриманий від діяльності пенсійних фондів;
- недержавне управління пенсійними фондами;
- надання податкових пільг - до складу сукупного оподаткованого доходу не включаються кошти, внесені на пенсійні рахунки, а також кошти, передані пенсійними фондами до страхових компаній для виплати пенсій;
- вільний вибір працівником пенсійного фонду, до якого він хоче вступити;
- можливість переходу з одного фонду до іншого;
- працівник самостійно може планувати, коли і на яких умовах він вийде на пенсію.

Учасниками системи недержавного пенсійного забезпечення Чилі обов'язково є всі наймані працівники, що розпочали трудову діяльність з 12.01.1983. Окрім цього, її учасниками можуть стати вкладники старої системи, що перебували в ній до зазначеної дати, а також самостійні працівники, чий доходи є не меншими за офіційно установлений мінімум.

Угорщина почала реформування своєї системи недержавного пенсійного забезпечення в 1997 році.

Нині в Угорщині діє змішана система пенсійного забезпечення. При настанні пенсійних підстав людина отримує пенсію із солідарної системи та додатково ануїтетні виплати з приватної пенсійної системи. Гроші до цієї системи відраховуються майбутнім пенсіонером, зараховуються на приватний рахунок. Другим рівнем пенсійної системи Угорщини (НПЗ) не передбачається достроковий вихід на пенсію, тож пенсійними підставами для отримання недержавної пенсії є вік 62 роки для чоловіків та жінок. Ставки внесків до першого рівня (державне соціальне страхування) складають 8,5% зарплати до оподаткування і 18% з роботодавців.

У системі пенсійного забезпечення Угорщини існує дві групи учасників: 1) громадяни, які перебували в системі станом на 30 червня 1998 р. та громадяни віком до 42 років, які вступили до пенсійної системи пізніше, можуть брати участь як у солідарній, так і у накопичувальній пенсійних системах; 2) всі інші громадяни залишаються в солідарній системі.

Польща. Система пенсійного забезпечення Польщі практично аналогічна українській і теж має три рівні - 1 - обов'язкова солідарна система, 2 - обов'язкова накопичувальна система, в яку відраховується 7,3% заробітної плати, 3 - добровільна участь працюючих у пенсійних фондах для працівників, угоди зі страховою компанією або інвестиційним фондом.

Але є деякі відмінності. По-перше, пенсійні програми для працівників в Україні не передбачають колективної участі в пенсійних програмах страхових компаній, і в Україні страхові компанії займаються лише страхуванням пожиттєвої пенсії, а не страхуванням життя, як у Польщі. По-друге, в Україні кошти працівника не можуть бути вилучені з недержавного пенсійного фонду до настання пенсійних підстав, а в Польщі ці кошти можуть бути передані за згодою працівника до інвестиційного фонду.

Німеччина. Модель пенсійної системи, що склалася у ФРН, характерна для Австрії, Італії, Франції й більшості інших країн Західної Європи. У цілому система захисту старості у ФРН характеризується співіснуванням ряду різних окремих систем. У цей час ці окремі системи значно відрізняються друг від друга, наприклад, по колу застрахованих осіб, по принципах фінансування й надання послуг і посібників, по організаційних структурах, а також за рівнем захисту, до якої прагнуть ці структури. Незважаючи на існуючі значні розходження, вся система надання захисту старості у Федеративній Республіці Німеччини характеризується як "система трьох рівнів". У цілому у ФРН існують чотири "обов'язкові системи" такого типу:

- установлене законом пенсійне страхування, що є обов'язковою системою для робітників та службовців, а також для деяких особливих категорій саме зайнятого населення (наприклад, діячі мистецтв і публіцисти; особи, що мають ремісничі спеціальності; надомники й т.д.);
- пенсійне забезпечення чиновників, що є обов'язковою системою для держапарату;
- допомога по старості для фермерів, що представляє собою обов'язкову систему для всіх фермерів, а також для членів їхніх родин;
- пенсійне забезпечення по професійних групах, що являє собою обов'язкову систему для т.зв. "осіб вільних процесій" (лікарі, аптекарі, ветеринари, архітектори, адвокати, нотаріуси й інші).

Швеція. Соціал-демократи, які прийшли до влади у Швеції внаслідок дефіциту продуктів харчування під час Першої світової війни, в 1932-1976 роках безперервно керували країною. Вони відмовились від концепції класової боротьби, розробивши натомість концепцію «Folkhemmet» («народного дому»). Введені елементи планової економіки дозволили ефективно перерозподіляти багатства за допомогою соціального забезпечення.

Швеція стала однією з перших країн у світі, які ввели безкоштовну освіту на всіх рівнях, включно з університетами. Всім громадянам було гарантовано безкоштовне медичне обслуговування.

В 1940-х роках було розгорнуто масштабне житлове будівництво, яке змінило обличчя Швеції: лише з 1965 до 1974 роки було побудовано більше мільйона дешевих сучасних помешкань.

Рівень бідності в Швеції — один із найнижчих (6,5%). Останнім часом шведська модель соціального забезпечення перебуває під загрозою через демографічну кризу: питома вага пенсіонерів зростає, тоді як кількість економічно активного населення зменшується. Однак високий рівень фіскальної дисципліни шведів рятує ситуацію: ніхто не ухиляється від сплати високих податків.

Велика Британія. В 1942 році британський економіст лорд Вільям Беверідж представив у парламенті Доповідь про соціальне страхування та інші послуги. Він запропонував зобов'язати всіх громадян працездатного віку щотижнево сплачувати внесок у систему національного страхування, яка видаватиме фінансову допомогу в разі хвороби, втрати роботи, виходу на пенсію та втрати годувальника.

Крім того, лорд Беверідж запропонував створити Національну службу охорони здоров'я (en:National Health Service, NHS) - державний орган, який забезпечує всім громадянам безкоштовні медичні послуги. NHS користується такою популярністю серед британців, що колишній канцлер казначейства Найджел Лоусон назвав її «національною релігією». Навіть Маргарет Тетчер, проводячи приватизацію багатьох галузей економіки, не наважилась здійснювати значні зміни в галузі охорони здоров'я. Вся діяльність NHS фінансується повністю з податків.

Ще однією пропозицією Беверіджа була видача грошей молодим батькам за народження дитини. Завдяки цьому післявоєнна демографічна криза в Британії швидко була подолана, натомість почався бебі-бум.

Значний вплив на доповідь Беверіджа справили ідеї Кейнса про те, що динаміка суспільного виробництва й зайнятості визначаються факторами платоспроможного попиту, а отже, перерозподіл прибутків в інтересах соціальних груп, що отримують нижчі прибутки, здатне підвищити грошовий попит масових покупців.

Загалом, чим кращим був економічний стан країни на початку перехідного періоду, тим більше захищені від змін виявилися пенсіонери. Однак усі країни мусили модифікувати правила розрахунку та підвищення пенсій для стримування зростання витрат, іншою важливою зміною стало підвищення пенсійного віку. Більшість країн зуміла розпочати поступове підвищення фактичного віку виходу на пенсію. Так, наприклад, Молдова поступово піднімає пенсійний вік до 65 років для чоловіків і 60 – для жінок, Литва – до 62 і 60 років, Латвія – до 60 і 60 років, Естонія – до 63 і 63 років, Вірменія – до 65 і 63 років, Казахстан – до 63 і 58 років, Угорщина – 62 і 62 років, Словенія – 65 і 60 років, Чехія – 62 і 61 років. В одному випадку – в Грузії – обставини вимагали дуже різкого підвищення пенсійного віку, тому Грузія підняла пенсійний вік для чоловіків до 65 і жінок до 60 років (тобто відразу на п'ять років) протягом однієї доби.

Лекційне заняття № 2

Тема: «Нормативно-правова база, що регламентує функціонування системи пенсійного забезпечення в Україні».

Мета: ознайомити студентів із засадничими міжнародними правовими аспектами та вітчизняною нормативно-правовою базою, що регулюють взаємовідносини у сфері пенсійного забезпечення.

План:

1. Міжнародне регулювання пенсійного забезпечення
2. Загальнодержавна нормативно-правова база, що регламентує діяльність пенсійної системи (Конституція України; Закон України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”; Закон України “Про недержавне пенсійне забезпечення”; Закон України “Про пенсійне забезпечення”...).
3. Похідні нормативно-правові документи, що регламентують функціонування пенсійної системи (підзаконні акти, накази, рекомендації, інструкції, пам’ятки, постанови і роз’яснення органів місцевого самоврядування та територіальних підрозділів соціальних служб) [6, 7, 8, 9, 15, 21].

1. Міжнародне регулювання пенсійного забезпечення

У Загальній Декларації прав людини (ООН) визначено право кожної людини на такий життєвий рівень, враховуючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, *старості* чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини.

Пенсійне забезпечення, у рамках системи соціального забезпечення, регулюється міжнародними конвенціями Міжнародної Організації Праці, які є набором певних критеріїв для внесення змін до національного законодавства.

Конвенція МОП №102, визначає дев'ять видів соціального забезпечення, що включають пенсії по старості, у випадку втрати годувальника, по інвалідності (внаслідок загального захворювання), у зв'язку із нещасним випадком на виробництві та професійним захворюванням тощо.

Держави, що ратифікували Конвенцію №102, беруть на себе зобов'язання включити її положення до своїх законодавчих актів та мати як мінімум три види пенсій із сукупності всіх видів пенсій та допомоги по безробіттю. Держави також зобов'язуються у відповідних випадках встановити норми мінімального охоплення певної частини населення, мінімальний розмір пенсії, соціальних допомог та медичної допомоги.

Пріоритетним завданням соціальної політики в Україні сьогодні є підвищення рівня життя громадян на основі зростання економічного потенціалу держави.

Відповідно до статті 46 Конституції України „Громадяни мають право на соціальний захист”, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та інших випадках передбачених законом.

Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ та організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення, створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними.

Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму встановленого законом. Закони України „Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” та „Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи” розроблені відповідно до Конституції й визначають принципи, засади і механізми функціонування системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, призначення, перерахунку і виплати пенсій, надання соціальних послуг з коштів пенсійного фонду, що формуються за рахунок страхових внесків роботодавців, бюджетних та інших джерел, а також регулюють порядок формування Накопичувального пенсійного фонду та фінансування оплати договорів страхування довічних пенсій або одноразових виплат застрахованим особам та членам їхніх сімей. Прийняття цих законів дає змогу зробити ще один крок до уніфікації законодавства України із законодавством Європейського союзу.

Нове пенсійне законодавство України, вже сьогодні називають малою Конституцією України. Адже воно стосується не лише 14 мільйонів пенсіонерів, а й тих майже 23 мільйонів економічно активних громадян України, які зароблятимуть собі пенсію вже в нових умовах.

2. Загальнодержавна нормативно-правова база, що регламентує діяльність пенсійної системи

Законодавство про пенсійне забезпечення базується на Конституції України, складається з Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, цього Закону (Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»), закону про недержавне пенсійне забезпечення, законів, якими встановлюються умови пенсійного забезпечення, відмінні від загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та недержавного пенсійного забезпечення, міжнародних договорів з пенсійного забезпечення, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (далі - закони про пенсійне забезпечення), а також інших законів та нормативно-правових актів, прийнятих відповідно до законів про пенсійне забезпечення, що регулюють відносини у сфері пенсійного забезпечення в Україні.

Якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші норми, ніж ті, що передбачені законодавством України про пенсійне забезпечення, то застосовуються норми міжнародного договору.

Виключно законами про пенсійне забезпечення визначаються:

види пенсійного забезпечення;

умови участі в пенсійній системі чи її рівнях;

пенсійний вік для чоловіків та жінок, при досягненні якого особа має право на отримання пенсійних виплат;

джерела формування коштів, що спрямовуються на пенсійне забезпечення;

умови, норми та порядок пенсійного забезпечення;

організація та порядок здійснення управління в системі пенсійного забезпечення.

Сфера дії Закону

Закон регулює відносини, що виникають між суб'єктами системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Дія інших нормативно-правових актів може поширюватися на ці відносини лише у випадках, передбачених цим Законом, або в частині, що не суперечить цьому Закону.

Виключно цим Законом визначаються:

принципи та структура системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;

коло осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню;

види пенсійних виплат;

умови набуття права та порядок визначення розмірів пенсійних виплат;

пенсійний вік чоловіків та жінок, при досягненні якого особа має право на призначення пенсії за віком;

мінімальний розмір пенсії за віком;

порядок здійснення пенсійних виплат за загальнообов'язковим державним пенсійним страхуванням;

порядок використання коштів Пенсійного фонду та накопичувальної системи пенсійного страхування;

організація та порядок здійснення управління в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

3. Похідні нормативно-правові документи, що регламентують функціонування пенсійної системи.

Нормативно-правова база пенсійного забезпечення не обмежується засадничим Законом України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», а ще додатково регламентується низкою законів, підзаконних актів, указів Президента, розпоряджень Кабміну, рішень Конституційного суду. Зокрема, Законом України "Про фіксований сільськогосподарський податок", Закону України "Про зайнятість населення", пункту "в" частини другої статті 12 Закону України "Про загальні засади подальшої експлуатації і зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення зруйнованого четвертого енергоблока цієї АЕС на екологічно безпечну систему" та статті 21 Закону України "Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні"); Рішення Конституційного Суду N 4-рп/2007 від 18.06.2007 (в частині, що стосується професійних суддів та працівників апарату судів) та ін.

Лекційне заняття № 3

Тема: “Принципи, засади і механізми функціонування пенсійного забезпечення в Україні. Реформування пенсійної системи України”.

Мета: розкрити макроструктурні складові та соціально-економічні засади системи пенсійного забезпечення.

План:

1. Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інші види пенсійного забезпечення.
2. Структура та види загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
3. Основні макроекономічні показники та соціально-економічні чинники, що впливають на стан системи пенсійного страхування.
4. Пенсійне страхування та демографічна ситуація.
5. Пенсійне страхування та система оплати і ринок праці.
6. Реформування пенсійної системи України.

[1, 2, 10, 12, 13, 22].

Право громадян України на отримання пенсійних виплат та соціальних послуг

Право на отримання пенсій та соціальних послуг із солідарної системи мають:

1) громадяни України, які застраховані згідно із цим Законом та досягли встановленого цим Законом пенсійного віку чи визнані інвалідами в установленому законодавством порядку і мають необхідний для призначення відповідного виду пенсії страховий стаж, а в разі смерті цих осіб - члени їхніх сімей, зазначені у статті 36 цього Закону, та інші особи, передбачені цим Законом;

2) особи, яким до дня набрання чинності цим Законом була призначена пенсія відповідно до Закону України "Про пенсійне забезпечення" (крім соціальних пенсій) або була призначена пенсія (щомісячне довічне грошове утримання) за іншими законодавчими актами, але вони мали право на призначення пенсії за Законом України "Про пенсійне забезпечення" - за умови, якщо вони не отримують пенсію (щомісячне довічне грошове утримання) з інших джерел, а також у випадках, передбачених цим Законом, - члени їхніх сімей.

2. Право на отримання довічної пенсії та одноразової виплати за рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного страхування мають застраховані особи і члени їхніх сімей та/або спадкоємці на умовах та в порядку, визначених цим Законом.

3. Особи, які не підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню, але добровільно сплачували страхові внески в порядку та розмірах, встановлених законом, до солідарної системи та/або накопичувальної системи пенсійного страхування, мають право на умовах, визначених цим Законом, на отримання пенсії і соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду та/або отримання довічної пенсії чи одноразової виплати за рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного страхування.

4. Іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, мають право на отримання пенсійних виплат і соціальних послуг із системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування нарівні з громадянами України на умовах та в порядку, передбачених цим Законом, якщо інше не передбачено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Особи, які підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню

Загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню підлягають:

1) громадяни України, іноземці (якщо інше не встановлено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України) та особи без громадянства, які працюють на підприємствах, в установах, організаціях, створених відповідно до законодавства України, незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання, у філіях, представництвах, відділеннях та інших відокремлених підрозділах цих підприємств та організацій, в об'єднаннях громадян, у фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності та інших осіб (включаючи юридичних та фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності, які обрали особливий спосіб оподаткування (фіксований податок, єдиний податок, фіксований сільськогосподарський податок) на умовах трудового договору (контракту) або працюють на інших умовах, передбачених законодавством, або виконують роботи на зазначених підприємствах, в установах, організаціях чи у фізичних осіб за договорами цивільно-правового характеру;

2) члени колективних та орендних підприємств, сільськогосподарських кооперативів, у тому числі тих, які обрали особливий спосіб оподаткування (фіксований податок, єдиний податок, фіксований сільськогосподарський податок);

3) фізичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності, у тому числі ті, які обрали особливий спосіб оподаткування (фіксований податок, єдиний податок, фіксований сільськогосподарський податок), та члени сімей зазначених фізичних осіб, які беруть участь у провадженні ними підприємницької діяльності.

До членів сімей фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності, які беруть участь у провадженні ними підприємницької діяльності, належать: дружина (чоловік), батьки, діти та інші утриманці, які досягли 15 років, не перебувають у трудових або цивільно-правових відносинах з такою фізичною особою - суб'єктом підприємницької діяльності, але разом з ним

здійснюють підприємницьку діяльність і отримують частину доходу від заняття цією діяльністю;

4) особи, які забезпечують себе роботою самостійно - займаються адвокатською, нотаріальною, творчою та іншою діяльністю, пов'язаною з отриманням доходу безпосередньо від цієї діяльності;

5) громадяни України, які працюють у розташованих за межами України дипломатичних представництвах, консульських установах України, філіях, представництвах, інших відокремлених підрозділах підприємств та організацій (у тому числі міжнародних), створених відповідно до законодавства України (якщо інше не встановлено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України);

6) громадяни України та особи без громадянства, які працюють в іноземних дипломатичних представництвах та консульських установах іноземних держав, філіях, представництвах, інших відокремлених підрозділах іноземних підприємств та організацій, міжнародних організацій, розташованих на території України (якщо інше не встановлено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України);

7) особи, обрані на виборні посади до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, профспілок, політичних партій, які отримують заробітну плату (винагороду) за роботу на виборній посаді;

8) особи, які проходять строкову військову службу у Збройних Силах України, Службі безпеки України, інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях, а також в органах Міністерства внутрішніх справ України;

9) працівники воєнізованих формувань, гірничорятувальних частин незалежно від підпорядкування, а також особовий склад аварійно-рятувальної служби, створеної відповідно до законодавства на постійній основі;

10) особи, які проходять альтернативну (невійськову) службу;

11) особи, які отримують щомісячні страхові виплати відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності", крім осіб, які отримують виплати у зв'язку зі смертю годувальника, та непрацюючих осіб, які отримують пенсії по інвалідності від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання;

12) особи, які проходять професійну підготовку, перепідготовку або підвищення кваліфікації з відривом від виробництва за направленням підприємств, установ, організацій (без збереження заробітної плати та з отриманням стипендії відповідно до законодавства);

13) особи, які відповідно до законів отримують допомогу по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку;

14) один з непрацюючих працездатних батьків, усиновителів, опікун, піклувальник, які фактично здійснюють догляд за дитиною-інвалідом, а також непрацюючі працездатні особи, які здійснюють догляд за інвалідом I групи або за престарілим, який за висновком медичного закладу потребує постійного стороннього догляду або досяг 80-річного віку, якщо такі непрацюючі працездатні особи отримують допомогу або компенсацію відповідно до законодавства;

15) особи, які отримують допомогу по тимчасовій непрацездатності;

17) військовослужбовці (крім військовослужбовців строкової служби), особи рядового і начальницького складу;

18) батьки - вихователі дитячих будинків сімейного типу, прийомні батьки, якщо вони отримують грошове забезпечення відповідно до законодавства;

19) дружини (чоловіки) працівників дипломатичної служби - під час перебування за кордоном за місцем проходження дипломатичної служби чоловіка (дружини).

2. Структура та види загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Види пенсійних виплат і соціальних послуг

1. Відповідно до Закону за рахунок коштів Пенсійного фонду в солідарній системі призначаються такі пенсійні виплати:

- 1) пенсія за віком;
- 2) пенсія по інвалідності внаслідок загального захворювання (у тому числі каліцтва, не пов'язаного з роботою, інвалідності з дитинства);
- 3) пенсія у зв'язку з втратою годувальника.

2. За рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного страхування, що обліковуються на накопичувальних пенсійних рахунках Накопичувального фонду або на індивідуальних пенсійних рахунках у відповідних недержавних пенсійних фондах - суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення, здійснюються такі пенсійні виплати, як довічні пенсії і одноразова виплата.

3. У солідарній системі надаються соціальні послуги за рахунок коштів Пенсійного фонду.

До соціальних послуг, передбачених цим Законом, належить допомога на поховання пенсіонера.

Принципи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування здійснюється за принципами:

законодавчого визначення умов і порядку здійснення загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;

обов'язковості страхування осіб, які працюють на умовах трудового договору (контракту) та інших підставах, передбачених законодавством, а також осіб, які забезпечують себе роботою самостійно, фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності;

права на добровільну участь у системі загальнообов'язкового пенсійного страхування осіб, які відповідно до цього Закону не підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню;

заінтересованості кожної працездатної особи у власному матеріальному забезпеченні після виходу на пенсію;

рівноправності застрахованих осіб щодо отримання пенсійних виплат та виконання обов'язків стосовно сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування;

диференціації розмірів пенсій залежно від тривалості страхового стажу та розміру заробітної плати (доходу);

солідарності та субсидування в солідарній системі;

фінансування видатків на виплату пенсій, надання соціальних послуг за рахунок страхових внесків, бюджетних коштів і коштів цільових фондів;

спрямування частини страхових внесків до накопичувальної системи пенсійного страхування для здійснення оплати договорів страхування довічної пенсії і одноразової виплати залежно від розмірів накопичень застрахованої особи з урахуванням інвестиційного доходу;

державних гарантій реалізації застрахованими особами своїх прав, передбачених цим Законом;

організації управління Пенсійним фондом на основі паритетності представників від застрахованих осіб, роботодавців та держави і на засадах гласності, прозорості та доступності його діяльності;

обов'язковості фінансування за рахунок коштів Пенсійного фонду витрат, пов'язаних з виплатою пенсій та наданням соціальних послуг, в обсягах, передбачених цим Законом;

цільового та ефективного використання коштів загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;

відповідальності суб'єктів системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування за порушення норм цього Закону, а також за невиконання або неналежне виконання покладених на них обов'язків.

Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Модуль 2.

Солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

Лекційне заняття № 4

Тема: «Загальні положення Закону України „Про загальнообов'язкове державне пенсійне забезпечення”. Страхувальний стаж у солідарній системі».

Мета: ознайомити студентів з основними положеннями Закону України „Про загальнообов'язкове державне пенсійне забезпечення” як засадничим документом, що регламентує діяльність у цій сфері.

План:

1. Структура системи пенсійного забезпечення в Україні.
2. Суб'єкти солідарної системи пенсійного страхування.
3. Пенсійний вік та страхувальний стаж у солідарній системі. Поняття страхового стажу, коефіцієнт страхового стажу.
4. Чинники, що впливають на величину пенсії у солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
5. Підвищення розміру пенсії за віком у разі відстрочки часу її призначення. [5, 6, 8, 11, 15, 21].

1. Структура системи пенсійного забезпечення в Україні.

Система пенсійного забезпечення в Україні складається з трьох рівнів.

Перший рівень - солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (далі - солідарна система), що базується на засадах солідарності і субсидування та здійснення виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду на умовах та в порядку, передбачених цим Законом.

Другий рівень - накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (далі - накопичувальна система пенсійного страхування), що базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді або у відповідних недержавних пенсійних фондах - суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат на умовах та в порядку, передбачених законом.

Третій рівень - система недержавного пенсійного забезпечення, що базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат на умовах та в порядку, передбачених законодавством про недержавне пенсійне забезпечення.

Перший та другий рівні системи пенсійного забезпечення в Україні становлять систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Другий та третій рівні системи пенсійного забезпечення в Україні становлять систему накопичувального пенсійного забезпечення.

2. Суб'єкти солідарної системи пенсійного страхування.

1. Суб'єктами солідарної системи є:

застраховані особи, а в окремих випадках, визначених цим Законом, - члени їхніх сімей та інші особи;

страхувальники;

Пенсійний фонд;

уповноважений банк;

підприємства, установи, організації (далі - організації), що здійснюють виплату і доставку пенсій.

2. Суб'єктами системи накопичувального пенсійного забезпечення є:

особи, від імені та на користь яких здійснюється накопичення та інвестування коштів;

підприємства, установи, організації та фізичні особи, що здійснюють перерахування внесків до системи накопичувального пенсійного забезпечення;

Накопичувальний фонд;
недержавні пенсійні фонди;
юридичні особи, які здійснюють адміністративне управління Накопичувальним фондом і недержавними пенсійними фондами та управління їх пенсійними активами;
зберігач;
страхові організації.

Інші суб'єкти системи накопичувального пенсійного забезпечення можуть бути визначені законами України.

3. Пенсійний вік та страховий стаж у солідарній системі. Поняття страхового стажу, коефіцієнт страхового стажу.

Пенсійний вік для чоловіків і жінок (які народилися з 1 квітня 1961 року по 31 грудня 1961 року) становить 60 років.

Страховий стаж - період (строк), протягом якого особа підлягає загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню та за який щомісяця сплачені страхові внески в сумі не меншій, ніж мінімальний страховий внесок.

До страхового стажу для обчислення розміру пенсії за віком, з якого обчислюється розмір пенсії по інвалідності або у зв'язку з втратою годувальника, крім наявного страхового стажу, зараховується також на загальних підставах відповідно період з дня встановлення інвалідності до досягнення застрахованою особою віку, передбаченого статтею 26 цього Закону, та період з дня смерті годувальника до дати, коли годувальник досяг би віку, передбаченого статтею 26 цього Закону.

Період, протягом якого особа, яка підлягала загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню на випадок безробіття, отримувала допомогу по безробіттю (крім одноразової її виплати для організації безробітним підприємницької діяльності) та матеріальну допомогу у період професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації, включається до страхового стажу.

Час перебування на інвалідності у зв'язку з нещасним випадком на виробництві або професійним захворюванням зараховується до страхового стажу для призначення пенсії за віком, а також до страхового стажу роботи із шкідливими умовами, який дає право на призначення пенсії на пільгових умовах і у пільгових розмірах.

Коефіцієнт страхового стажу

1. Коефіцієнт страхового стажу, що застосовується для обчислення розміру пенсії, визначається із заокругленням до п'яти знаків після коми за формулою:

$$K_c = \frac{C_m \times C_v}{100\% \times 12}, \text{ де:}$$

K_c - коефіцієнт страхового стажу;

C_m - сума місяців страхового стажу;

C_v - визначена відповідно до цього Закону величина оцінки одного року страхового стажу (у відсотках). За період участі тільки в солідарній системі величина оцінки одного року страхового стажу дорівнює 1,35%, а за період участі в солідарній і накопичувальній системах пенсійного страхування - 1,08%.

Для особи, яка брала участь у солідарній і накопичувальній системах, визначається один коефіцієнт страхового стажу як сума коефіцієнта страхового стажу за період участі тільки в солідарній системі та коефіцієнта страхового стажу, визначеного за період участі в солідарній і накопичувальній системах.

2. Коефіцієнт страхового стажу з урахуванням періодів до набрання чинності цим Законом не може перевищувати 0,75, а з урахуванням страхового стажу, передбаченого абзацом другим частини четвертої статті 24 цього Закону, - 0,85.

4. Чинники, що впливають на величину пенсії у солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Розмір пенсії за віком визначається за формулою:

$P = Z_p \times K_c$, де:

P - розмір пенсії, у гривнях;

Z_p - заробітна плата (дохід) застрахованої особи, визначена відповідно до статті 40 цього Закону, з якої обчислюється пенсія, у гривнях;

K_c - коефіцієнт страхового стажу застрахованої особи, визначений відповідно до статті 25 цього Закону.

За бажанням застрахованої особи частина розміру пенсії за віком за період страхового стажу, набутого до дня набрання чинності цим Законом, може бути визначена відповідно до раніше діючого законодавства, а частина розміру пенсії за період страхового стажу, набутого після набрання чинності цим Законом, - відповідно до цього Закону.

При цьому частина розміру пенсії за віком, обчислена за раніше діючим законодавством, не може перевищувати максимальних розмірів пенсій, визначених законом для відповідних категорій пенсіонерів, та не може бути нижчою, ніж розмір трудової пенсії за віком з урахуванням цільової грошової допомоги на прожиття, що діяли на день набрання чинності цим Законом.

Розмір пенсії за віком, обчислений за раніше діючим законодавством, підвищується з дня набрання чинності цим Законом до дня її призначення в порядку, передбаченому частинами першою та другою статті 42 цього Закону.

Максимальний розмір пенсії (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, пенсії за особливі заслуги перед Україною, індексації та інших доплат до пенсії, встановлених законодавством, крім доплати до надбавок окремим категоріям осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною) не може перевищувати десяти прожиткових мінімумів, установлених для осіб, які втратили працездатність.

Мінімальний розмір пенсії за віком

Мінімальний розмір пенсії за віком за наявності у чоловіків 35 років, а у жінок 30 років страхового стажу встановлюється в розмірі прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, визначеного законом. У разі виплати застрахованій особі довічної пенсії, передбаченої цим Законом, мінімальний розмір пенсії за віком у солідарній системі зменшується на розмір зазначеної пенсії.

За кожний повний рік страхового стажу понад 35 років чоловікам і 30 років жінкам пенсія за віком збільшується на 1 відсоток розміру пенсії, обчисленої відповідно до статті 27 цього Закону, але не більш як на 1 відсоток мінімального розміру пенсії за віком, зазначеного в абзаці першому цієї частини.

Мінімальний розмір пенсії особам, на яких поширюється дія Закону України "Про підвищення престижності шахтарської праці", та працівникам, зайнятим повний робочий день під землею обслуговуванням зазначених осіб, які відпрацювали на підземних роботах не менш як 15 років для чоловіків та 7,5 років для жінок за списком № 1 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затвердженим Кабінетом Міністрів України, встановлюється незалежно від місця останньої роботи, у розмірі 80 відсотків середньої заробітної плати шахтаря, але не менш як три розміри прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність.

За наявності страхового стажу меншої тривалості, ніж передбачено частиною першою цієї статті, пенсія за віком встановлюється в розмірі, пропорційному наявному страховому стажу, виходячи з мінімального розміру пенсії за віком.

5. Підвищення розміру пенсії за віком у разі відстрочки часу її призначення.

Особі, яка набула право на пенсію за віком відповідно до цього Закону, але після досягнення пенсійного віку, передбаченого абзацом першим частини першої статті 26 цього Закону, виявила бажання працювати і одержувати пенсію з більш пізнього віку, пенсія за віком призначається з урахуванням страхового стажу на день звернення за призначенням пенсії з підвищенням розміру пенсії за віком, обчисленого відповідно до статті 27 цього Закону, на такий відсоток:

на 0,5% - за кожний повний місяць страхового стажу після досягнення пенсійного віку у разі відстрочення виходу на пенсію на строк до 60 місяців;

на 0,75% - за кожний повний місяць страхового стажу після досягнення пенсійного віку у разі відстрочення виходу на пенсію на строк понад 60 місяців.

2. При цьому підвищення розміру пенсії за неповний місяць страхового стажу не здійснюється.

3. Жінкам, які народилися у період по 31 грудня 1961 року, після виходу на пенсію встановлюється підвищення розміру пенсії, обчисленого відповідно до статті 27 цього Закону, в розмірі 2,5 відсотка за кожні шість місяців більш пізнього виходу на пенсію, починаючи з 55 років до досягнення ними 60-річного віку.

Лекційне заняття № 5 (4 години)

Тема: “Види пенсій у солідарній системі загальнообов’язкового державного пенсійного страхування”.

Мета: сформувати у студентів знання про види пенсій у солідарній системі ЗДПС та розкрити основні чинники, що впливають на їх розмір.

План:

1. Умови призначення пенсій за віком.
2. Страховий стаж: поняття та порядок обчислення.
3. Заробіток для обчислення пенсій.
4. Пенсії по інвалідності.
5. Пенсії у зв’язку із втратою годувальника.

[4, 5, 6, 8, 10, 15, 21].

1. Умови призначення пенсій за віком.

Особи мають право на призначення пенсії за віком після досягнення віку 60 років та наявності страхового стажу не менше 15 років.

До досягнення віку, встановленого абзацом першим цієї статті, право на пенсію за віком мають жінки 1961 року народження і старші після досягнення ними такого віку:

55 років - які народилися до 30 вересня 1956 року включно;

55 років 6 місяців - які народилися з 1 жовтня 1956 року по 31 березня 1957 року;

56 років - які народилися з 1 квітня 1957 року по 30 вересня 1957 року;

56 років 6 місяців - які народилися з 1 жовтня 1957 року по 31 березня 1958 року;

57 років - які народилися з 1 квітня 1958 року по 30 вересня 1958 року;

57 років 6 місяців - які народилися з 1 жовтня 1958 року по 31 березня 1959 року;

58 років - які народилися з 1 квітня 1959 року по 30 вересня 1959 року;

58 років 6 місяців - які народилися з 1 жовтня 1959 року по 31 березня 1960 року;

59 років - які народилися з 1 квітня 1960 року по 30 вересня 1960 року;

59 років 6 місяців - які народилися з 1 жовтня 1960 року по 31 березня 1961 року;

60 років - які народилися з 1 квітня 1961 року по 31 грудня 1961 року.

2. Страховий стаж: поняття та порядок обчислення.

Страховий стаж обчислюється територіальними органами Пенсійного фонду відповідно до вимог цього Закону за даними, що містяться в системі персоніфікованого обліку, а за періоди до впровадження системи персоніфікованого обліку - на підставі документів та в порядку, визначеному законодавством, що діяло до набрання чинності цим Законом.

Страховий стаж обчислюється в місяцях. Неповний місяць роботи, якщо застрахована особа підлягала загальнообов’язковому державному пенсійному страхуванню або брала добровільну участь у системі загальнообов’язкового державного пенсійного страхування, зараховується до страхового стажу як повний місяць за умови, що сума сплачених за цей місяць страхових внесків є не меншою, ніж мінімальний страховий внесок.

Якщо сума сплачених за відповідний місяць страхових внесків є меншою, ніж мінімальний страховий внесок, цей період зараховується до страхового стажу як повний місяць за умови

здійснення в порядку, визначеному правлінням Пенсійного фонду, відповідної доплати до суми страхових внесків таким чином, щоб загальна сума сплачених коштів за відповідний місяць була не меншою, ніж мінімальний страховий внесок.

У разі якщо зазначену доплату не було здійснено, до страхового стажу зараховується період, визначений за кожний місяць сплати страхових внесків за формулою:

$ТП = Св : В$, де:

ТП - тривалість періоду, що зараховується до страхового стажу та визначається в місяцях;

Св - сума фактично сплачених страхових внесків за відповідний місяць;

В - мінімальний страховий внесок за відповідний місяць.

Періоди роботи після призначення пенсії зараховуються до страхового стажу на загальних підставах.

Страховий стаж враховується в одинарному розмірі, крім випадків, передбачених цим Законом.

За кожний повний рік стажу роботи на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці за списком № 1 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затвердженим Кабінетом Міністрів України, зайнятість на яких давала та дає право на пенсію на пільгових умовах, до страхового стажу додатково зараховується по одному року.

Періоди трудової діяльності та інші періоди, що враховувалися до стажу роботи для призначення пенсії до набрання чинності цим Законом, зараховуються до страхового стажу в порядку і на умовах, передбачених законодавством, що діяло раніше, крім випадків, передбачених цим Законом.

3. Заробіток для обчислення пенсій.

До заробітної плати (доходу) для обчислення пенсії враховуються:

1) суми виплат (доходу), отримуваних застрахованою особою після набрання чинності цим Законом, з яких згідно з цим Законом були фактично нараховані (обчислені) та сплачені страхові внески в межах встановленої законодавством максимальної величини заробітної плати (доходу), з якої сплачуються страхові внески, а після набрання чинності Законом України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування" - максимальної величини бази нарахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, визначеної відповідно до закону;

2) суми виплат (доходу), отримуваних застрахованою особою до набрання чинності цим Законом, у межах сум, на які відповідно до законодавства, що діяло раніше, нараховувалися внески на державне соціальне страхування або збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, а за періоди до запровадження обмеження максимального розміру заробітної плати (доходу), з якої сплачувалися зазначені внески (збір), - у межах сум, які відповідно до законодавства, що діяло раніше, включалися до заробітної плати, з якої обчислювалася пенсія відповідно до Закону України "Про пенсійне забезпечення", і не перевищують 5,6 розміру середньої заробітної плати в Україні на день отримання зазначених сум.

Для осіб, які у період до запровадження обмеження максимального розміру заробітної плати (доходу), з якої сплачувалися внески на державне соціальне страхування або збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, отримували заробітну плату (дохід) за результатами роботи, термін виконання якої перевищував календарний місяць, до заробітної плати (доходу) для обчислення пенсії враховуються суми виплат (доходу), які відповідно до законодавства, що діяло раніше, включалися і до заробітної плати, з якої обчислювалася пенсія відповідно до Закону України "Про пенсійне забезпечення", і не перевищують 5,6 розміру середньої заробітної плати в Україні, у розрахунку на кожний місяць виконання роботи. Перелік таких осіб, а також порядок визначення для них заробітної плати (доходу) для обчислення пенсії встановлюється Кабінетом Міністрів України;

3) суми заробітної плати (доходу), визначені виходячи із здійсненої застрахованою особою доплати, передбаченої частиною третьою статті 24 цього Закону.

4. Пенсії по інвалідності.

Умови призначення пенсії по інвалідності:

1. Пенсія по інвалідності призначається в разі настання інвалідності, що спричинила повну або часткову втрату працездатності внаслідок загального захворювання (в тому числі каліцтва, не пов'язаного з роботою, інвалідності з дитинства) за наявності страхового стажу, передбаченого статтею 32 Закону.

2. Пенсія по інвалідності призначається незалежно від того, коли настала інвалідність: у період роботи, до влаштування на роботу чи після припинення роботи.

3. Пенсія по інвалідності від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання призначається відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності".

Групи інвалідності.

1. Залежно від ступеня втрати працездатності визначено три групи інвалідності.

Причина, група, час настання інвалідності, строк, на який встановлюється інвалідність, визначаються органом медико-соціальної експертизи згідно із законодавством.

2. Органи Пенсійного фонду та застрахована особа мають право в установленому законом порядку оскаржити рішення органів медико-соціальної експертизи.

Страховий стаж, необхідний для призначення пенсії по інвалідності.

1. Особи, визнані інвалідами, мають право на пенсію по інвалідності, залежно від групи інвалідності, за наявності такого страхового стажу на час настання інвалідності або на день звернення за пенсією: для інвалідів I групи; для інвалідів II та III груп:

Особи, визнані інвалідами після досягнення пенсійного віку, передбаченого статтею 26 цього Закону, мають право на пенсію по інвалідності за наявності страхового стажу, зазначеного в абзаці першому частини першої статті 26 цього Закону.

2. Якщо інвалідність настала в період проходження строкової військової служби, то пенсія по інвалідності призначається особі незалежно від наявності страхового стажу.

Розмір пенсії по інвалідності.

1. Пенсія по інвалідності залежно від групи інвалідності призначається в таких розмірах: інвалідам I групи - 100 відсотків пенсії за віком; інвалідам II групи - 90 відсотків пенсії за віком; інвалідам III групи - 50 відсотків пенсії за віком, обчисленої відповідно до статей 27 і 28 Закону.

2. Непрацюючі інваліди II групи за їх вибором мають право на призначення пенсії по інвалідності в розмірі пенсії за віком, обчисленої відповідно до статей 27 і 28 Закону, за наявності такого страхового стажу:

у жінок - 20 років, а у чоловіків - 25 років, якщо їм вперше встановлено інвалідність у віці до 46 років включно;

у жінок - 21 рік, а у чоловіків - 26 років, якщо їм вперше встановлено інвалідність у віці до 48 років включно;

у жінок - 22 роки, а у чоловіків - 27 років, якщо їм вперше встановлено інвалідність у віці до 50 років включно;

у жінок - 23 роки, а у чоловіків - 28 років, якщо їм вперше встановлено інвалідність у віці до 53 років включно;

у жінок - 24 роки, а у чоловіків - 29 років, якщо їм вперше встановлено інвалідність у віці до 56 років включно;

у жінок - 25 р., а у чоловіків - 30 р., якщо їм вперше встановлено інвалідність у віці до 59 р.

Непрацюючі інваліди II групи, визнані інвалідами після досягнення пенсійного віку, передбаченого статтею 26 Закону, та інваліди III групи за їх вибором мають право на призначення пенсії по інвалідності в розмірі пенсії за віком, обчисленої відповідно до статей 27 і 28 Закону.

Період, на який призначається пенсія по інвалідності.

Пенсія по інвалідності призначається на весь строк встановлення інвалідності. Інвалідам - чоловікам старше 60 років і жінкам старше 55 років пенсії по інвалідності призначаються довічно. Повторний огляд цих інвалідів провадиться тільки за їх заявою.

5. Пенсії у зв'язку із втратою годувальника.

Умови призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника.

1. Пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається непрацездатним членам сім'ї померлого годувальника, які були на його утриманні, за наявності в годувальника на день смерті страхового стажу, який був би необхідний йому для призначення пенсії по III групі інвалідності, а в разі смерті пенсіонера або осіб, зазначених у частині другій статті 32 Закону, - незалежно від тривалості страхового стажу. При цьому дітям пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається незалежно від того, чи були вони на утриманні годувальника.

Батьки і чоловік (дружина) померлого, які не були на його утриманні, мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника, якщо втратили джерело засобів до існування.

2. Непрацездатними членами сім'ї вважаються:

1) чоловік (дружина), батько, мати, якщо вони є інвалідами або досягли пенсійного віку, передбаченого статтею 26 Закону;

2) діти (у тому числі діти, які народилися до спливу 10 місяців з дня смерті годувальника) померлого годувальника, які не досягли 18 років або старші цього віку, якщо вони стали інвалідами до досягнення 18 років.

Діти, які навчаються за денною формою навчання у загальноосвітніх навчальних закладах системи загальної середньої освіти, а також професійно-технічних, вищих навчальних закладах, - до закінчення такими дітьми навчальних закладів, але не довше ніж до досягнення ними 23 років, та діти-сироти - до досягнення ними 23 років незалежно від того, навчаються вони чи ні;

3) чоловік (дружина), а в разі їх відсутності - один з батьків або брат чи сестра, дідусь чи бабуся померлого годувальника незалежно від віку і працездатності, якщо він (вона) не працюють і зайняті доглядом за дитиною (дітьми) померлого годувальника до досягнення нею (ними) 8 років.

3. До членів сім'ї, які вважаються такими, що були на утриманні померлого годувальника, відносяться особи, зазначені в частині другій цієї статті, якщо вони:

1) були на повному утриманні померлого годувальника;

2) одержували від померлого годувальника допомогу, що була для них постійним і основним джерелом засобів до існування.

Члени сім'ї померлого годувальника, для яких його допомога була постійним і основним джерелом засобів до існування, але які й самі одержували пенсію, мають право, за бажанням, перейти на пенсію у зв'язку з втратою годувальника.

4. Усиновлені діти мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника нарівні з рідними дітьми.

5. Пасинок і падчерка мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника нарівні з рідними дітьми, якщо вони не одержували аліментів від батьків.

6. Неповнолітні діти, які мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника, зберігають це право і в разі їх усиновлення.

7. Положення цього Закону, що стосуються сім'ї померлого, відповідно поширюються і на сім'ю особи, визнаної безвісно відсутньою або оголошеною померлою у встановленому законом порядку.

8. Пенсії у зв'язку з втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, призначаються відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності".

Розмір пенсії у зв'язку з втратою годувальника.

1. Пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається в розмірі: на одного непрацездатного члена сім'ї - 50 відсотків пенсії за віком померлого годувальника; на двох та більше непрацездатних членів сім'ї - 100 відсотків пенсії за віком померлого годувальника, що розподіляється між ними рівними частками.

2. Дітям-сиротам пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається в розмірах, визначених частиною першою цієї статті, виходячи з розміру пенсії за віком кожного з батьків.

Період, на який призначається пенсія у зв'язку з втратою годувальника.

1. Пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається на весь період, протягом якого член сім'ї померлого годувальника вважається непрацездатним згідно із частиною другою статті 36 цього Закону, а членам сім'ї, які досягли пенсійного віку, передбаченого статтею 26 цього Закону, - довічно.

2. Зміна розміру пенсії або припинення її виплати членам сім'ї здійснюється з першого числа місяця, що настає за місяцем, у якому склалися обставини, що спричинили зміну розміру або припинення виплати пенсії.

Лекційне заняття № 6

Тема: “Призначення, перерахунок та виплата пенсій у солідарній системі”.

Мета: забезпечити оволодіння методикою призначення та обчислення пенсій і початковими вміннями їх розрахунку.

План:

1. Порядок обчислення розміру пенсії за віком.
2. Перерахунок пенсії за віком.
3. Подання й оформлення документів, терміни та порядок призначення пенсій.
4. Порядок виплати пенсій.
5. Утримання із сум пенсій, повернення надміру сплачених або своєчасно не сплачених сум пенсій.
6. Виплата пенсій у разі виїзду пенсіонера на постійне проживання за кордон.
[2, 4, 5, 6, 10, 15, 21].

1. Порядок визначення заробітної плати (доходу) для обчислення пенсії

Для обчислення пенсії враховується заробітна плата (дохід) за весь період страхового стажу починаючи з 1 липня 2000 року. За бажанням пенсіонера та за умови підтвердження довідки про заробітну плату первинними документами у період до 1 січня 2016 року або в разі, якщо страховий стаж починаючи з 1 липня 2000 року становить менше 60 місяців, для обчислення пенсії також враховується заробітна плата (дохід) за будь-які 60 календарних місяців страхового стажу підряд до 1 липня 2000 року незалежно від перерв.

У разі якщо страховий стаж становить менший період, ніж передбачено абзацом першим цієї частини, враховується заробітна плата (дохід) за фактичний страховий стаж.

За вибором особи, яка звернулася за призначенням пенсії, з періоду, за який враховується заробітна плата (дохід) для обчислення пенсії, виключаються періоди до 60 календарних місяців страхового стажу, з урахуванням будь-яких періодів незалежно від перерв, що включаються до страхового стажу згідно з частиною третьою статті 24 цього Закону, та будь-якого періоду страхового стажу підряд за умови, що зазначені періоди в сумі складають не більш як 10 відсотків тривалості страхового стажу, врахованого в одинарному розмірі. Додатково за бажанням особи можуть бути виключені періоди строкової військової служби, навчання, догляду за інвалідом I групи або дитиною-інвалідом віком до 16 років, за пенсіонером, який за висновком медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, за період з 1 липня 2000 року до 1 січня 2005 року, а також періоди, коли особа підлягала загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню відповідно до пунктів 8, 13 і 14 статті 11 цього Закону. У всіх випадках, крім випадку, передбаченого абзацом другим цієї частини, період, за який враховується заробітна плата, не може бути меншим, ніж 60 календарних місяців.

Для визначення розміру пенсії за віком відповідно до частини другої статті 27 цього Закону заробітна плата для обчислення частини пенсії за період страхового стажу до набрання чинності цим Законом визначається на умовах і в порядку, передбачених законодавством, що діяло раніше, а для обчислення частини пенсії за період страхового стажу після набрання чинності цим Законом - на умовах, передбачених абзацом першим цієї частини.

Заробітна плата (дохід) за період страхового стажу до 1 липня 2000 року враховується для обчислення пенсії на підставі документів про нараховану заробітну плату (дохід), виданих у

порядку, встановленому законодавством, а за період страхового стажу починаючи з 1 липня 2000 року - за даними, що містяться в системі персоналізованого обліку.

2. Заробітна плата (дохід) для обчислення пенсії визначається за формулою:

$Z_p = Z_c \times (C_k : K)$, де:

Z_p - заробітна плата (дохід) застрахованої особи для обчислення пенсії, у гривнях;

Z_c - середня заробітна плата (дохід) у середньому на одну застраховану особу в цілому в Україні, з якої сплачено страхові внески, за три календарні роки, що передують року звернення за призначенням пенсії. Порядок визначення показників зазначеної заробітної плати затверджується Пенсійним фондом України за погодженням з центральними органами виконавчої влади у галузі статистики, економіки, соціальної політики і фінансів;

C_k - сума коефіцієнтів заробітної плати (доходу) за кожний місяць ($K_1 + K_2 + K_3 + \dots + K_n$);

1 2 3 n

K - кількість місяців страхового стажу, за які розраховано коефіцієнти заробітної плати (доходу) застрахованої особи.

У разі відсутності на день призначення пенсії даних про заробітну плату (дохід) в середньому на одну застраховану особу в цілому по Україні, з якої сплачено страхові внески та яка відповідно до цього Закону враховується для обчислення пенсії, за попередній рік для визначення середньої заробітної плати (доходу) враховується наявна заробітна плата (дохід) у середньому на одну застраховану особу в цілому по Україні, з якої сплачено страхові внески та яка відповідно до цього Закону враховується для обчислення пенсії, за місяці попереднього року з наступним перерахунком заробітної плати (доходу) для обчислення пенсії після отримання даних про заробітну плату (дохід) у середньому на одну застраховану особу в цілому по Україні, з якої сплачено страхові внески та яка відповідно до цього Закону враховується для обчислення пенсії.

Коефіцієнт заробітної плати (доходу) застрахованої особи за кожний місяць страхового стажу, який враховується при обчисленні пенсії, визначається за формулою:

$K_z = Z_v : Z_c$, де:

K_z - коефіцієнт заробітної плати (доходу) застрахованої особи;

Z_v - сума заробітної плати (доходу) застрахованої особи, з якої сплачено страхові внески та яка відповідно до цього Закону враховується для обчислення пенсії за місяць, за який розраховується коефіцієнт заробітної плати (доходу);

Z_c - заробітна плата (дохід) у середньому на одну застраховану особу в цілому по Україні, з якої сплачено страхові внески та яка відповідно до цього Закону враховується для обчислення пенсії, за місяць, за який розраховується коефіцієнт заробітної плати (доходу).

Сума заробітної плати (доходу) застрахованої особи, яка відповідно до цього Закону враховується для обчислення пенсії за місяць, за який розраховується коефіцієнт заробітної плати (доходу), визначається за формулою:

$Z_v = Z + Z_d$, де:

Z_v - сума заробітної плати (доходу) застрахованої особи, яка відповідно до цього Закону враховується для обчислення пенсії за місяць, за який розраховується коефіцієнт заробітної плати (доходу);

Z - сума заробітної плати (доходу) застрахованої особи, з якої фактично сплачено страхові внески згідно з цим Законом за місяць, за який розраховується коефіцієнт заробітної плати;

Z_d - сума заробітної плати (доходу) застрахованої особи, розрахована виходячи із передбаченої частиною третьою статті 24 цього Закону доплати, за місяць, за який визначається коефіцієнт заробітної плати (доходу), і яка визначається за формулою:

D

$Z_d = \frac{D}{T} \times 100\%$, де:

T

D - сума доплати, здійснена відповідно до частини третьої статті 24 цього Закону;

T - розмір страхового внеску до солідарної системи у відповідному місяці.

У разі подання застрахованою особою для обчислення розміру пенсії даних про заробітну плату (дохід) за період до 1 січня 1992 року при визначенні коефіцієнта заробітної плати (доходу) середня заробітна плата за рік (квартал) у відповідному періоді вважається щомісячною середньою заробітною платою працівників, зайнятих у галузях економіки України, відповідного року (кварталу).

У разі відсутності на момент призначення пенсії даних про щомісячну середню заробітну плату працівників, зайнятих у галузях економіки України, за попередні місяці для визначення коефіцієнта заробітної плати (доходу) враховується щомісячна середня заробітна плата працівників, зайнятих у галузях економіки України, за наявний попередній місяць з наступним перерахунком коефіцієнта заробітної плати (доходу) після отримання даних про щомісячну середню заробітну плату працівників, зайнятих у галузях економіки України, за місяць (місяці), що передусь зверненню за призначенням пенсії.

При обчисленні коефіцієнта заробітної плати (доходу) за періоди сплати страхових внесків за застрахованих осіб, зазначених у пунктах 8, 13 і 14 статті 11 цього Закону та за періоди, які включаються до страхового стажу згідно з абзацом третім частини першої статті 24 цього Закону, враховується мінімальний розмір заробітної плати.

При обчисленні заробітної плати (доходу), з якої фактично сплачено страхові внески згідно з цим Законом за місяць, за який розраховується коефіцієнт заробітної плати (доходу) для застрахованих осіб, які здійснювали підприємницьку діяльність і обрали особливий спосіб оподаткування своїх доходів (фіксований податок, єдиний податок, фіксований сільськогосподарський податок), та членів їхніх сімей, що беруть участь у здійсненні підприємницької діяльності, отриманий ними дохід за відповідний місяць визначається за формулою:

$$Z = \frac{P \times C}{T}, \text{ де:}$$

Z - сума заробітної плати (доходу) застрахованої особи, з якої фактично сплачено страхові внески згідно з цим Законом за місяць, за який розраховується коефіцієнт заробітної плати (доходу);

P - сума фактично сплаченого відповідного податку у розрахунку на відповідний місяць, у гривнях;

C - відсоток відрахувань до Пенсійного фонду від суми фактично сплаченого відповідного податку, чинний в межах відповідного періоду;

T - розмір страхового внеску до солідарної системи у відповідному місяці.

Під час визначення доходу фізичної особи - суб'єкта підприємницької діяльності для визначення коефіцієнта заробітної плати (доходу) враховується розмір податку, що сплачує така фізична особа, без збільшення розміру податку, передбаченого законодавством, за членів його сім'ї, які беруть участь у здійсненні цієї фізичною особою підприємницької діяльності, та за осіб, які перебувають з нею у трудових відносинах.

Під час визначення доходу члена сім'ї фізичної особи - суб'єкта підприємницької діяльності для обчислення коефіцієнта заробітної плати (доходу) враховується сума податку, внесена за одного члена сім'ї, на яку відповідно до законодавства збільшується відповідний податок зазначеної фізичної особи - суб'єкта підприємницької діяльності.

4. При обчисленні заробітної плати (доходу), з якої фактично сплачено страхові внески згідно з цим Законом за місяць, за який розраховується коефіцієнт заробітної плати (доходу) для застрахованих осіб, які сплачують страхові внески у фіксованому розмірі, в тому числі членів їх сімей, що беруть участь у здійсненні підприємницької діяльності, отриманий ними дохід за відповідний місяць визначається за формулою:

$$Z = \frac{F}{T} \times 100\%, \text{ де:}$$

З - сума заробітної плати (доходу) застрахованої особи, з якої фактично сплачено страхові внески згідно з цим Законом за місяць, за який розраховується коефіцієнт заробітної плати (доходу);

Ф - сума фактично сплаченого страхового внеску у фіксованому розмірі за відповідний місяць;

Т - розмір страхового внеску до солідарної системи у відповідному місяці.

2. Перерахунок пенсії за віком.

У разі збільшення розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, визначеного законом, підвищується розмір пенсії, обчислений відповідно до статті 28 Закону (крім пенсіонерів, які працюють (провадять діяльність, пов'язану з отриманням доходу, що є базою нарахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування). Перерахунок пенсії проводиться з дня встановлення нового розміру прожиткового мінімуму. Пенсіонерам, які працюють (провадять діяльність, пов'язану з отриманням доходу, що є базою нарахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування), після звільнення з роботи або припинення такої діяльності пенсія перераховується з урахуванням прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, визначеного законом, який встановлений на дату звільнення з роботи або припинення такої діяльності.

У разі якщо застрахована особа після призначення пенсії продовжувала працювати, перерахунок пенсії проводиться з урахуванням не менш як 24 місяців страхового стажу після призначення (попереднього перерахунку) пенсії незалежно від перерв у роботі. Перерахунок пенсії проводиться із заробітної плати (доходу), з якої обчислена пенсія.

За бажанням пенсіонера перерахунок пенсії проводиться із заробітної плати за періоди страхового стажу, зазначені в частині першій статті 40 Закону, із застосуванням показника середньої заробітної плати (доходу), який враховувався під час призначення (попереднього перерахунку) пенсії.

У разі якщо застрахована особа після призначення (перерахунку) пенсії має менш як 24 місяці страхового стажу, перерахунок пенсії проводиться не раніше ніж через два роки після призначення (попереднього перерахунку) з урахуванням страхового стажу після її призначення (попереднього перерахунку) та заробітної плати, з якої призначено (попередньо перераховано) пенсію.

Якщо пенсіонер, який продовжував працювати, набув стажу, достатнього для обчислення пенсії відповідно до частини першої статті 28 Закону, за його заявою проводиться відповідний перерахунок пенсії незалежно від того, скільки часу минуло після призначення (попереднього перерахунку) пенсії, з урахуванням заробітної плати, з якої призначено (попередньо перераховано) пенсію.

Обчислення страхового стажу, який дає право на перерахунок пенсії відповідно до цієї статті, здійснюється не раніше дня, що настає за днем, по який обчислено страховий стаж під час призначення (попереднього перерахунку) пенсії.

Дія цієї частини не поширюється на пенсіонерів, яким призначено пенсію за вислугу років на умовах, передбачених Законом України "Про пенсійне забезпечення", та які не досягли віку, встановленого статтею 26 Закону.

3. Подання й оформлення документів, терміни та порядок призначення пенсій.

Заява про призначення (перерахунок) пенсії та необхідні документи подаються до територіального органу Пенсійного фонду або до уповноваженого ним органу чи уповноваженій особі в порядку, визначеному правлінням Пенсійного фонду за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері праці та соціальної політики, особисто або через представника, який діє на підставі виданої йому довіреності, посвідченої нотаріально.

Заява про призначення пенсії за віком може бути подана застрахованою особою не раніше ніж за місяць до досягнення пенсійного віку.

Пенсія призначається з дня звернення за пенсією, крім таких випадків, коли пенсія призначається з більш раннього строку:

1) пенсія за віком призначається з дня, що настає за днем досягнення пенсійного віку, якщо звернення за пенсією відбулося не пізніше трьох місяців з дня досягнення особою пенсійного віку.

У разі якщо при відстрочці часу призначення пенсії за віком не здійснюється підвищення розміру пенсії за неповний місяць страхового стажу, пенсія, обчислена відповідно до статті 29 цього Закону, призначається з дня, що настає за останнім днем повного місяця відстрочки часу виходу на пенсію, який враховано до страхового стажу;

2) пенсія по інвалідності призначається з дня встановлення інвалідності, якщо звернення за пенсією відбулося не пізніше трьох місяців з дня встановлення інвалідності;

У такому самому порядку призначається пенсія по інвалідності в розмірі пенсії за віком, якщо вимоги частини другої статті 33 цього Закону виконані на день встановлення інвалідності, і з дня виникнення такого права - якщо вимоги частини другої статті 33 цього Закону виконані в період після встановлення інвалідності до дня звернення за призначенням пенсії по інвалідності.

У разі коли вимоги частини другої статті 33 цього Закону виконані після призначення пенсії по інвалідності, пенсія по інвалідності в розмірі пенсії за віком призначається з дня настання такого права, якщо звернення за призначенням пенсії по інвалідності в розмірі пенсії за віком відбулося не пізніше трьох місяців з дня настання такого права.

3) пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається з дня, що настає за днем смерті годувальника, якщо звернення про призначення такого виду пенсії надійшло протягом 12 місяців з дня смерті годувальника.

Пенсія призначається довічно або на період, протягом якого пенсіонер має право на виплату пенсії відповідно до цього Закону.

Переведення з одного виду пенсії на інший здійснюється з дня подання заяви на підставі документів про страховий стаж, заробітну плату (дохід) та інших документів, що знаходяться на час переведення з одного виду пенсії на інший в пенсійній справі, а також додаткових документів, одержаних органами Пенсійного фонду.

При переведенні з одного виду пенсії на інший за бажанням особи може враховуватися заробітна плата (дохід) за періоди страхового стажу, зазначені в частині першій статті 40 цього Закону, із застосуванням показника середньої заробітної плати (доходу), який враховувався під час призначення (попереднього перерахунку) попереднього виду пенсії.

Якщо особа після призначення пенсії по інвалідності продовжувала працювати та набула не менш як 24 місяці страхового стажу після призначення (попереднього перерахунку) пенсії незалежно від перерв у роботі, при переведенні вперше з пенсії по інвалідності на пенсію за віком застосовується середня заробітна плата (дохід), визначена частиною другою статті 40 цього Закону для призначення пенсії.

Перерахунок призначеної пенсії, крім випадків, передбачених частиною першою статті 35, частиною другою статті 38, частиною третьою статті 42 і частиною п'ятою статті 48 цього Закону, провадиться в такі строки:

у разі виникнення права на підвищення пенсії - з першого числа місяця, в якому пенсіонер звернувся за перерахунком пенсії, якщо відповідну заяву з усіма необхідними документами подано ним до 15 числа включно, і з першого числа наступного місяця, якщо заяву з усіма необхідними документами подано ним після 15 числа;

у разі настання обставин, які тягнуть за собою зменшення пенсії, - з першого числа місяця, в якому настали ці обставини, якщо вони мали місце до 15 числа включно, і з першого числа наступного місяця, якщо вони мали місце після 15 числа.

Документи про призначення (перерахунок) пенсії розглядає територіальний орган Пенсійного фонду та не пізніше 10 днів з дня їх надходження приймає рішення про призначення (перерахунок) або про відмову в призначенні (перерахунку) пенсії.

4. Порядок виплати пенсій.

Пенсія виплачується щомісяця організаціями, що здійснюють виплату і доставку пенсій, у строк не пізніше 25 числа місяця, за який виплачується пенсія, виключно в грошовій формі за зазначеним у заяві місцем фактичного проживання пенсіонера в межах України або перераховується на визначений цією особою банківський рахунок у порядку, передбаченому законодавством.

Пенсії виплачуються без урахування одержуваної заробітної плати (доходу) або пенсійних виплат з накопичувальної системи пенсійного страхування чи пенсійних виплат із системи недержавного пенсійного забезпечення.

Пенсія може виплачуватися за довіреністю, порядок оформлення і строк дії якої визначаються законом. Виплата пенсії за довіреністю здійснюється протягом усього періоду дії довіреності за умови поновлення пенсіонером заяви про виплату пенсії за довіреністю через кожний рік дії такої довіреності.

Під час перебування пенсіонера в місцях позбавлення волі виплата призначеної йому пенсії здійснюється на загальних підставах у порядку, встановленому законодавством.

У разі працевлаштування особи, якій призначено пенсію відповідно до частини другої статті 33 цього Закону (крім випадків, коли особа досягла пенсійного віку, передбаченого статтею 26 цього Закону), у період роботи пенсія по інвалідності виплачується у розмірі, передбаченому частиною першою статті 33 цього Закону.

Виплата пенсії за минулий час

Нараховані суми пенсії, на виплату яких пенсіонер мав право, але не отримав своєчасно з власної вини, виплачуються за минулий час, але не більше ніж за три роки до дня звернення за отриманням пенсії. У цьому разі частина суми неотриманої пенсії, але не більш як за 12 місяців, виплачується одночасно, а решта суми виплачується щомісяця рівними частинами, що не перевищують місячного розміру пенсії.

Нараховані суми пенсії, не отримані з вини органу, що призначає і виплачує пенсію, виплачуються за минулий час без обмеження будь-яким строком з нарахуванням компенсації втрати частини доходів.

Компенсація втрати частини пенсії у зв'язку з порушенням строків її виплати пенсіонерам здійснюється згідно із законом.

5. Утримання із сум пенсій, повернення надміру сплачених або своєчасно не сплачених сум пенсій.

Суми пенсій, сплачені надміру внаслідок зловживань з боку пенсіонера або подання страхувальником недостовірних даних, можуть бути повернуті пенсіонером добровільно або стягуються на підставі рішень територіальних органів Пенсійного фонду чи в судовому порядку.

Відрахування з пенсії провадяться в установленому законом порядку на підставі судових рішень, ухвал, постанов і вироків (щодо майнових стягнень), виконавчих написів нотаріусів та інших рішень і постанов, виконання яких відповідно до закону провадиться в порядку, встановленому для виконання судових рішень.

Розмір відрахування з пенсії обчислюється з суми, що належить пенсіонерові до виплати.

З пенсії може бути відраховано не більш як 50 відсотків її розміру: на утримання членів сім'ї (аліменти), на відшкодування збитків від розкрадання майна підприємств і організацій, на відшкодування пенсіонером шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також у зв'язку зі смертю потерпілого, на повернення переплачених сум заробітної плати в передбачених законом випадках.

З усіх інших видів стягнень може бути відраховано не більш як 20 відсотків пенсії.

6. Виплата пенсій у разі виїзду пенсіонера на постійне проживання за кордон.

У разі виїзду пенсіонера на постійне місце проживання за кордон пенсія, призначена в Україні, за заявою пенсіонера може бути виплачена йому за шість місяців наперед перед від'їздом, рахуючи з місяця, що настає за місяцем зняття з обліку за місцем постійного

проживання. Під час перебування за кордоном пенсія виплачується в тому разі, якщо це передбачено міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Виплата недоотриманої пенсії у зв'язку зі смертю пенсіонера.

Сума пенсії, що належала пенсіонерові і залишилася недоотриманою у зв'язку з його смертю, виплачується - по місяць смерті включно членам його сім'ї, які проживали разом з пенсіонером на день його смерті, у тому числі непрацевдатним членам сім'ї, зазначеним у частині другій статті 36 цього Закону, які знаходилися на його утриманні, незалежно від того, проживали вони разом з померлим пенсіонером чи не проживали.

Члени сім'ї, зазначені в частині першій цієї статті, повинні звернутися за виплатою суми пенсії померлого пенсіонера протягом шести місяців з дня відкриття спадщини.

У разі звернення кількох членів сім'ї, які мають право на отримання суми пенсії, зазначеної у частині першій цієї статті, належна їм відповідно до цієї статті сума пенсії ділиться між ними порівну.

У разі відсутності членів сім'ї, зазначених у частині першій цієї статті, або у разі незвернення ними за виплатою вказаної суми в установленій частиною другою цієї статті строк сума пенсії, що належала пенсіонерові і залишилася недоотриманою у зв'язку з його смертю, входить до складу спадщини.

Розмір допомоги на поховання пенсіонера.

У разі смерті пенсіонера особам, які здійснили його поховання, виплачується допомога на поховання пенсіонера в розмірі двомісячної пенсії, яку отримував пенсіонер на момент смерті.

Модуль 3.

Накопичувальна система загальнообов'язкового пенсійного страхування

Лекційне заняття № 7

Тема: «Суб'єкти накопичувальної системи пенсійного страхування. Зберігання пенсійних активів».

Мета: ознайомити студентів із структурно-функціональною моделлю накопичувальної системи пенсійного страхування.

План:

1. Накопичувальний фонд.
2. Джерела формування коштів Накопичувального фонду та їх використання.
3. Пенсійні активи Накопичувального фонду.
4. Рада Накопичувального фонду. Радник з інвестиційних питань.
5. Компанії з управління активами. Порядок проведення тендера для обрання компаній з управління активами, зберігача та аудитора Накопичувального фонду.
6. Зберігання пенсійних активів Накопичувального фонду.
[6, 11, 12, 15, 21].

1. Накопичувальний фонд.

Накопичувальний фонд створюється Пенсійним фондом як цільовий позабюджетний фонд.

Адміністративне управління Накопичувальним фондом здійснює виконавча дирекція Пенсійного фонду.

Управління пенсійними активами Накопичувального фонду здійснюється компаніями з управління активами.

Рахунки Накопичувального фонду відкриваються виконавчою дирекцією Пенсійного фонду в зберігачі.

Учасник накопичувальної системи пенсійного страхування, який сплачує (за якого сплачують) страхові внески до накопичувальної системи пенсійного страхування, має право спрямувати такі внески до недержавного пенсійного фонду - суб'єкта другого рівня системи

пенсійного забезпечення. При цьому учасник накопичувальної системи пенсійного страхування подає територіальному органу Пенсійного фонду такі документи:

заяву про обрання недержавного пенсійного фонду;

копію пенсійного контракту, укладеного з недержавним пенсійним фондом - суб'єктом другого рівня системи пенсійного забезпечення.

Врегулювання відносин, що стосуються страхових внесків, які спрямовуються до обраного застрахованою особою недержавного пенсійного фонду, подальшого розміщення і інвестування пенсійних активів застрахованої особи та страхування і виплати довічної пенсії або одноразової виплати, здійснюється відповідно до законодавства про недержавне пенсійне забезпечення.

Планова аудиторська перевірка діяльності Накопичувального фонду, компаній з управління активами, зберігача Накопичувального фонду, виконавчої дирекції Пенсійного фонду (у частині адміністрування Накопичувального фонду), радника з інвестиційних питань проводиться один раз на рік за рахунок осіб, які перевіряються. Зазначена перевірка проводиться обраним за результатами конкурсу незалежним аудитором (аудиторською фірмою), який має право на провадження аудиторської діяльності і надає виключно аудиторські послуги згідно із законодавством.

Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України за погодженням з Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку і Міністерством фінансів України встановлює вимоги до аудиторів, які проводять аудиторську перевірку суб'єктів накопичувальної системи пенсійного страхування.

Аудитором не може бути:

пов'язана особа компаній (посадових осіб компаній) з управління активами, що здійснюють управління пенсійними активами Накопичувального фонду, зберігача Накопичувального фонду, радника з інвестиційних питань;

особа, яка протягом останніх п'яти років була посадовою особою суб'єктів, щодо яких проводиться аудиторська перевірка;

особа, яка надає консультаційні послуги суб'єктам, щодо яких проводиться аудиторська перевірка.

Один і той самий аудитор не може проводити щорічну аудиторську перевірку суб'єктів накопичувальної системи пенсійного страхування більш як два роки підряд.

До річної звітності, що подається Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України та Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку, виконавча дирекція Пенсійного фонду, компанії з управління активами і зберігач обов'язково додають копію аудиторського висновку.

2. Джерела формування коштів Накопичувального фонду та їх використання.

Джерелами формування накопичувальної системи пенсійного страхування є:

1) страхові внески до накопичувальної системи пенсійного страхування (крім суми, передбаченої у частині четвертій статті 64 цього Закону);

2) інвестиційний дохід, що утворюється в результаті розміщення та інвестування коштів накопичувальної системи пенсійного страхування у порядку, встановленому законом;

3) суми пені, сплаченої страхувальником за несвоєчасне перерахування сум страхових внесків на рахунок для другого рівня системи пенсійного забезпечення на користь учасників накопичувальної системи пенсійного страхування.

Кошти накопичувальної системи пенсійного страхування використовуються для:

1) інвестування з метою отримання інвестиційного доходу на користь учасників накопичувальної системи пенсійного страхування;

2) оплати договорів страхування довічних пенсій або здійснення одноразових виплат;

3) оплати послуг компаній з управління активами Накопичувального фонду або відповідного недержавного пенсійного фонду - суб'єкта другого рівня системи пенсійного забезпечення;

4) оплати послуг зберігача Накопичувального фонду або відповідного недержавного пенсійного фонду - суб'єкта другого рівня системи пенсійного забезпечення;

5) оплати послуг із проведення планової аудиторської перевірки Накопичувального фонду або недержавного пенсійного фонду - суб'єкта другого рівня системи пенсійного забезпечення;

6) оплати послуг радника з інвестиційних питань;

7) оплати послуг виконавчої дирекції Пенсійного фонду з адміністрування Накопичувального фонду, у тому числі на проведення конкурсів, у порядку та розмірах, встановлених Радою Накопичувального фонду, або оплати послуг з адміністрування недержавного пенсійного фонду - суб'єкта другого рівня системи пенсійного забезпечення (крім випадків, якщо адміністрування здійснює юридична особа - одноосібний засновник).

Забороняється використання коштів накопичувальної системи пенсійного страхування для забезпечення виплати пенсій та надання соціальних послуг із солідарної системи, на виплату пенсій на визначений строк у системі недержавного пенсійного забезпечення та на інші цілі, не передбачені цим Законом.

Інвестиційний дохід від операцій з пенсійними активами накопичувальної системи пенсійного страхування не включається до складу доходу компаній з управління активами або будь-якого іншого суб'єкта системи накопичувального пенсійного забезпечення.

Кошти накопичувальної системи пенсійного страхування є власністю учасників накопичувальної системи пенсійного страхування в сумі, що обліковується на їх накопичувальних пенсійних рахунках в Накопичувальному фонді або на індивідуальних пенсійних рахунках у відповідних недержавних пенсійних фондах - суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення.

Право власності учасника накопичувальної системи пенсійного страхування на належну частку пенсійних коштів накопичувальної системи пенсійного страхування, що обліковуються на його накопичувальному пенсійному рахунку в Накопичувальному фонді або на індивідуальному пенсійному рахунку в недержавному пенсійному фонді - суб'єкті другого рівня системи пенсійного забезпечення, реалізується згідно із цим Законом, а у разі смерті такого учасника право власності спадкоємців на його пенсійні кошти реалізується відповідно до цього Закону та Цивільного кодексу України.

Облік надходжень і витрат Накопичувального фонду здійснює виконавча дирекція Пенсійного фонду.

3. Пенсійні активи Накопичувального фонду.

Пенсійні активи складаються з:

- 1) активів у грошових коштах;
- 2) активів у цінних паперах;
- 3) інших активів, не заборонених законом.

Пенсійні активи у цінних паперах складаються з:

1) цінних паперів, погашення та отримання доходу за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими радами відповідно до законодавства;

2) акцій, які відповідно до норм законодавства пройшли лістинг, перебувають в обігу на фондовій біржі, що відповідає вимогам, встановленим Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку (крім придбання акцій українських емітентів під час їх розміщення у разі, якщо акції відповідного емітента входять до складу пенсійних активів Накопичувального фонду);

2.1) облігацій та іпотечних облігацій українських емітентів, кредитний рейтинг яких відповідає інвестиційному рівню за національною шкалою, визначеною законодавством, або які відповідно до норм законодавства пройшли лістинг на фондовій біржі, що відповідає вимогам, установленим Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку;

3) цінних паперів, погашення та отримання доходу за якими гарантовано урядами іноземних держав, де рейтинг зовнішнього боргу не менше класу А за шкалою, встановленою зазначеними в пункті 4 цієї частини рейтинговими компаніями;

4) облігацій іноземних емітентів з інвестиційним рейтингом класу А або вище за шкалою, встановленою рейтинговими компаніями Стандарт енд Пурс (Standard and Poor's), Мудіс (Moody's) або Фітч (Fitch);

5) акцій іноземних емітентів, що перебувають в обігу на організованих фондових ринках та пройшли лістинг на одній з таких фондових бірж, як Нью-Йоркська, Лондонська, Токійська, Франкфуртська або в торговельно-інформаційній системі НАСДАК (NASDAQ). Кабінет Міністрів України може визначати додатково до зазначених інші іноземні фондові біржі та торговельно-інформаційні системи. Емітент цих акцій має провадити свою діяльність протягом не менше ніж 10 років і бути резидентом країни, рейтинг зовнішнього боргу якої не менший класу А за шкалою, встановленою зазначеними в пункті 4 цієї частини рейтинговими компаніями.

Розміщення коштів Накопичувального фонду в активи, зазначені в пункті 3 частини першої цієї статті, може здійснюватися з урахуванням прибутковості та надійності інвестицій у разі необхідності інвестиційної підтримки вітчизняної економіки, розвитку її пріоритетних галузей, впровадження та розвитку сучасних технологій, створення нових робочих місць, реалізації інвестиційних проектів, у тому числі за державної підтримки. При цьому Кабінет Міністрів України передбачає заходи, спрямовані на захист інвестицій та забезпечення їх повернення, у тому числі відповідні державні гарантії.

Розміщення коштів Накопичувального фонду в активи, зазначені в пунктах 4 і 5 цієї частини, може здійснюватися за умови, що інвестування коштів Накопичувального фонду за межами України негативно не позначиться на зовнішньому платіжному балансі України, стані її валютних резервів та стабільності її грошової одиниці. Рішення про можливість інвестування коштів Накопичувального фонду за межами України приймає Рада Накопичувального фонду лише за наявності позитивного рішення Ради нац. безпеки і оборони України із цього питання.

Пенсійні активи накопичувальної системи пенсійного страхування можуть формуватися виключно у результаті проведення операцій, пов'язаних із здійсненням накопичувального пенсійного страхування відповідно до цього Закону.

Пенсійні активи у цінних паперах не можуть включати:

1) цінні папери, емітентами яких є зберігач, компанія з управління активами, радник з інвестиційних питань, аудитор та особи, які надають консультаційні послуги, з якими виконавчою дирекцією Пенсійного фонду або відповідно адміністратором недержавного пенсійного фонду - суб'єкта другого рівня системи пенсійного забезпечення укладено відповідні договори, та їх пов'язані особи;

2) цінні папери, які не пройшли лістинг на фондовій біржі (крім цінних паперів, погашення та отримання доходу за якими гарантовано відповідно до законодавства державою, органами місцевого самоврядування або третіми особами);

3) цінні папери, емітентами яких є інститути спільного інвестування;

4) векселі;

5) похідні (деривативи).

Пенсійні активи не можуть формуватися за рахунок коштів, отриманих на підставах, що суперечать законодавству.

Пенсійні активи не можуть бути предметом застави і використовуються лише на цілі, передбачені частиною другою статті 79 Закону. На пенсійні активи не може бути накладено стягнення за зобов'язаннями компанії з управління активами, зберігача, страхової організації, Пенсійного фонду, адміністратора недержавного пенсійного фонду - суб'єкта другого рівня системи пенсійного забезпечення чи будь-якого іншого суб'єкта системи накопичувального пенсійного забезпечення.

4. Рада Накопичувального фонду. Радник з інвестиційних питань.

До складу Ради Накопичувального фонду входять 14 осіб, які на пропорційній основі призначаються Президентом України та Верховною Радою України.

Президент України призначає сім членів Ради Накопичувального фонду шляхом прийняття відповідного указу - по одному представнику від центральних органів виконавчої влади у сфері

праці та соціальної політики, фінансів, економіки та з питань європейської інтеграції, національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Ради національної безпеки і оборони України та Пенсійного фонду.

Верховна Рада України призначає шляхом прийняття відповідної постанови сім членів Ради Накопичувального фонду, в тому числі по одному представнику застрахованих осіб та роботодавців, які обираються (делегуються) відповідно репрезентативними на національному рівні всеукраїнськими об'єднаннями профспілок та репрезентативними на національному рівні всеукраїнськими об'єднаннями організацій роботодавців та Національного банку України.

Членом Ради Накопичувального фонду може бути особа, яка має вищу освіту в галузі економіки, фінансів або права і при цьому має досвід роботи в органі законодавчої влади або на керівних посадах у центральних органах виконавчої влади, у фінансових установах, у профспілкових об'єднаннях, об'єднаннях організацій роботодавців чи має досвід наукової роботи за фінансовою, економічною або юридичною тематикою.

Членом Ради Накопичувального фонду не може бути особа, яка була засуджена за умисні злочини або позбавлена права займати певні посади чи провадити певну діяльність.

Член Ради Накопичувального фонду зобов'язаний подати інформацію щодо володіння безпосередньо або через пов'язаних осіб часткою (паєм, пакетом акцій) статутного капіталу юридичних осіб, можливості здійснювати вирішальний/суттєвий вплив на основі договору чи в інший спосіб, а також про загальний обсяг корпоративних прав, що належить йому, членам його сім'ї та юридичним особам, які контролюються ним або членами його сім'ї.

Члени Ради Накопичувального фонду здійснюють повноваження на громадських засадах.

Членам Ради Накопичувального фонду за рахунок коштів Накопичувального фонду компенсуються фактичні витрати, понесені ними у зв'язку з виконанням повноважень відповідно до Регламенту Ради Накопичувального фонду в межах витрат, затверджених на ці цілі.

Членам Ради Накопичувального фонду забороняється розголошувати відомості, які є конфіденційними відповідно до цього Закону та законодавства про інформацію. У разі розголошення таких відомостей члени Ради Накопичувального фонду несуть відповідальність згідно із законом.

До виключних повноважень Ради Накопичувального фонду належить:

- 1) визначення за результатами конкурсу компаній з управління активами, радника з інвестиційних питань, зберігача, аудитора Накопичувального фонду;
- 2) затвердження умов проведення і технічного завдання конкурсу з вибору компаній з управління активами, радника з інвестиційних питань, зберігача, аудитора Накопичувального фонду;
- 3) прийняття рішення про залучення радника з інвестиційних питань, визначення порядку його залучення, затвердження його та умов договору з ним;
 - 3.1) прийняття рішення про припинення зберігачем виконання розпоряджень компанії з управління активами Накопичувального фонду на підставах, визначених цим Законом;
- 4) заслуховування та затвердження щорічних звітів про результати роботи компаній з управління активами, зберігача та радника з інвестиційних питань;
- 5) затвердження основних напрямів інвестиційної політики та нормативів інвестування коштів Накопичувального фонду і змін до них;
- 6) прийняття рішення про дострокове проведення конкурсів для обрання компаній з управління активами, радника з інвестиційних питань і зберігача;
- 7) затвердження кошторису на технічне та матеріальне забезпечення роботи Ради Накопичувального фонду, розміру оплати послуг виконавчої дирекції Пенсійного фонду, пов'язаних з наданням послуг з адміністрування Накопичувального фонду, та відсотка відрахувань із страхових внесків, пов'язаних з адміністративними видатками Накопичувального фонду;
- 8) заслуховування звіту виконавчої дирекції Пенсійного фонду про надання послуг з адміністрування Накопичувального фонду, внесення правління Пенсійного фонду

рекомендацій та пропозицій щодо вдосконалення послуг з адміністрування Накопичувального фонду і про стан накопичувальної системи пенсійного страхування, затвердження такого звіту;

9) застосування відкладального вето стосовно рішень, прийнятих суб'єктами накопичувальної системи пенсійного страхування з порушенням законодавства про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, які можуть заподіяти шкоду застрахованим особам;

10) затвердження Регламенту Ради Накопичувального фонду;

11) затвердження розподілу обсягів пенсійних активів між компаніями з управління активами.

До повноважень Ради Накопичувального фонду належить:

1) подання Наглядовій раді пропозицій щодо вдосконалення функціонування системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;

2) заслуховування інформації органів державного нагляду та регулювання про результати перевірок стану виконання вимог законодавства у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування суб'єктами накопичувальної системи пенсійного страхування та аудиторських звітів.

Рада Накопичувального фонду здійснює інші повноваження, які відповідно до цього Закону віднесені до її відання.

У разі якщо Рада Накопичувального фонду застосовує відкладальне вето щодо рішення суб'єкта накопичувальної системи пенсійного страхування, вона вказує на допущені порушення і встановлює термін для їх усунення. Якщо протягом цього терміну суб'єкт накопичувальної системи пенсійного страхування не усуне порушення, Рада Накопичувального фонду незаконне рішення скасовує.

У разі виявлення фактів порушення вимог цього Закону щодо пов'язаних осіб Рада Накопичувального фонду протягом місяця приймає рішення про проведення конкурсу щодо обрання нової компанії з управління активами, радника з інвестиційних питань, зберігача та/або аудитора із забезпеченням дотримання вимог цього Закону щодо пов'язаних осіб. Вартість проведення конкурсу щодо нової компанії з управління активами, радника з інвестиційних питань, зберігача та/або аудитора, відшкодовується особою, яка порушила вимоги цього Закону щодо пов'язаних осіб.

Радником з інвестиційних питань може бути юридична особа (у тому числі нерезидент) відповідної спеціалізації, а також фізична особа, яка має відповідну професійну підготовку та досвід роботи. Вимоги до радника з інвестиційних питань визначаються Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України за погодженням з Антимонопольним комітетом України та центральним органом виконавчої влади у сфері соціальної політики.

Виконавча дирекція Пенсійного фонду укладає з радником з інвестиційних питань договір на умовах, визначених статтею 95 цього Закону.

На підставі рішення Ради Накопичувального фонду договір з радником з інвестиційних питань може бути достроково розірваний у разі:

1) невиконання радником з інвестиційних питань договору або недотримання його умов (неналежне виконання);

2) початку проведення процедури ліквідації, порушення провадження у справі про банкрутство;

3) наявності висновку аудитора або органів державного регулювання та нагляду у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування про те, що в результаті інвестування коштів Накопичувального фонду відповідно до запропонованих радником з інвестиційних питань основних напрямів інвестиційної політики та нормативів інвестування коштів Накопичувального фонду показник зміни чистої вартості одиниці пенсійних активів Накопичувального фонду за останні 12 місяців більш як на 10 відсотків менший порівняно із середньозваженим показником зміни чистої вартості одиниці пенсійних активів, який

розраховується Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України, якщо це не обумовлено об'єктивними змінами на фінансовому ринку.

У разі прийняття рішення про дострокове розірвання договору з радником з інвестиційних питань у випадках, передбачених цією частиною, Рада Накопичувального фонду приймає одночасно рішення про дострокове проведення конкурсу з метою залучення нового радника з інвестиційних питань.

Виконавча дирекція Пенсійного фонду зобов'язана протягом 10 календарних днів з дня прийняття рішення про дострокове проведення конкурсу з метою залучення нового радника з інвестиційних питань оголосити та опублікувати рішення Ради Накопичувального фонду про проведення такого конкурсу.

Радник з інвестиційних питань у разі дострокового розірвання договору (крім випадків, зазначених у пунктах 2 і 3 цієї частини) зобов'язаний компенсувати всі витрати, пов'язані з проведенням наступного конкурсу з метою залучення радника з інвестиційних питань.

Радник з інвестиційних питань може залучатися з метою:

1) збирання та аналізу поточної інформації і даних щодо інвестиційних та економічних умов на національному і зарубіжному ринках, які пов'язані або можуть вплинути на ефективність інвестування коштів Накопичувального фонду, з метою поліпшення інвестиційної доходності Накопичувального фонду;

2) надання Раді Накопичувального фонду консультацій та порад під час розроблення проектів основних напрямів інвестиційної політики та нормативів інвестування коштів Накопичувального фонду;

3) надання Раді Накопичувального фонду консультацій та порад під час розроблення умов проведення конкурсу для визначення компаній з управління активами та технічного супроводу проведення цих конкурсів разом з виконавчою дирекцією Пенсійного фонду;

4) щомісячного аналізу роботи компаній з управління активами та зберігача, подання письмових звітів про це Раді Накопичувального фонду;

5) подання Раді Накопичувального фонду обґрунтованих пропозицій щодо підготовки та внесення змін до основних напрямів інвестиційної політики і нормативів інвестування коштів Накопичувального фонду.

Для здійснення своїх повноважень та виконання зобов'язань радник з інвестиційних питань має право отримувати необхідну інформацію від Пенсійного фонду, компаній з управління активами та зберігача, а також відкриту статистичну інформацію від центральних органів виконавчої влади.

Радник з інвестиційних питань не може бути засновником (власником) або пов'язаною особою зберігача, компанії з управління активами, виконавчої дирекції Пенсійного фонду, аудитора Накопичувального фонду та їх пов'язаних осіб.

5. Компанії з управління активами. Порядок проведення тендера для обрання компаній з управління активами, зберігача та аудитора Накопичувального фонду.

Управління пенсійними активами здійснюється компаніями з управління активами, визначеними Радою Накопичувального фонду за результатами конкурсу, з якими Пенсійним фондом укладені договори з дотриманням вимог статті 95 цього Закону.

Компанії з управління активами обираються на п'ять років з можливістю продовження строку дії договору до двох років шляхом щорічного продовження цього строку за рішенням Ради Накопичувального фонду.

Компанією з управління активами може бути юридична особа.

Компанії з управління активами - резиденти, що обираються з числа компаній, які:

1) провадять протягом останніх трьох років діяльність з управління активами на підставі відповідної ліцензії, виданої Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку;

2) мають одночасно в управлінні активи в сумі, розмір якої встановлюється в технічному завданні конкурсу;

3) підтримують власний капітал у розмірі не менш як 25 мільйонів гривень на день подання заяви на участь у конкурсі;

4) відповідають вимогам, встановленим Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, щодо кваліфікаційного рівня та досвіду роботи фахівців, які безпосередньо виконуватимуть функції, передбачені технічним завданням конкурсу;

5) мають сформований резервний фонд за рахунок прибутку у розмірі не менш як 25 відсотків мінімального розміру статутного капіталу, встановленого законом для компаній з управління активами.

У разі якщо основними напрямками інвестиційної політики передбачено інвестування пенсійних активів у цінні папери іноземних емітентів, у конкурсі можуть брати участь компанії з управління активами - нерезиденти, які утворені та зареєстровані в країні, законодавством якої передбачено державний нагляд за діяльністю компаній з управління активами, та провадять протягом трьох років діяльність з управління активами. При цьому компанією з управління активами - нерезидентом не може бути юридична особа, зареєстрована в державі або на території держави, у межах якої є конфіденційними відомості про майно, сферу діяльності і структуру власності/акціонерів юридичної особи, а також ідентифікаційні дані власників-бенефіціарів, або знаходиться під безпосереднім чи опосередкованим контролем такої компанії. Компанія з управління активами - нерезидент провадить діяльність з управління активами накопичувальної системи пенсійного страхування виключно за межами України. Вимоги до такої компанії встановлюються Радою Накопичувального фонду з урахуванням пропозицій, поданих Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Компанія з управління активами не може бути засновником (власником) або пов'язаною особою радника з інвестиційних питань, зберігача, аудитора Накопичувального фонду та їх пов'язаних осіб.

До повноважень компанії з управління активами належить:

1) управління та інвестування пенсійних активів згідно з основними напрямками інвестиційної політики та нормативами інвестування коштів Накопичувального фонду та умовами договору;

2) звітування перед Радою Накопичувального фонду, правлінням Пенсійного фонду, національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, та Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку про склад, структуру та ліквідність пенсійних активів і здійснені операції щодо розміщення і управління ними.

Форму та порядок складання звітів компаніями з управління активами встановлює національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, за погодженням з Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку і правлінням Пенсійного фонду;

3) виконання від імені та на користь Накопичувального фонду юридичних дій, пов'язаних з реалізацією прав власності на цінні папери, якими управляє ця компанія;

4) подання Раді Накопичувального фонду обґрунтованих пропозицій щодо внесення змін до основних напрямків інвестиційної політики та нормативів інвестування коштів Накопичувального фонду;

5) інвестування резерву коштів для покриття дефіциту бюджету Пенсійного фонду в майбутніх періодах згідно з правилами інвестування цього резерву коштів та подання звітів щодо інвестування в порядку та за формою, встановленими правлінням Пенсійного фонду за погодженням з Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку і національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг;

6) подання щодня зберігачу Накопичувального фонду інформації, необхідної для перевірки правильності обчислення чистої вартості пенсійних активів та чистої вартості одиниці пенсійних активів Накопичувального фонду, у порядку та за формою, встановленими Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку за погодженням з Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України

Розмір оплати послуг, що надаються компанією з управління активами, визначається в договорі про управління активами накопичувальної системи пенсійного страхування з урахуванням результатів її діяльності та не може перевищувати сумарно 0,75 відсотка

середньоарифметичного значення чистої вартості пенсійних активів накопичувальної системи пенсійного страхування, що перебувають в її управлінні протягом року (або 0,0625 відсотка на місяць), за який проводиться оплата таких послуг.

Порядок проведення конкурсу для обрання компаній з управління активами, радника з інвестиційних питань, зберігача та аудитора Накопичувального фонду визначається умовами проведення конкурсу, які погоджуються з Антимонопольним комітетом України.

Умови проведення конкурсу містять:

- 1) зміст та порядок опублікування оголошення про проведення конкурсу;
- 2) строки і порядок підготовки та основні вимоги до технічного завдання, інформацію про осіб, відповідальних за його підготовку;
- 3) перелік тендерної документації, порядок її складання, подання, реєстрації та розгляду;
- 4) строки та порядок проведення конкурсу, інформацію про посадових осіб, відповідальних за його проведення;
- 5) вимоги до осіб, які можуть брати участь у проведенні конкурсу (вимоги до претендентів);
- 6) порядок установалення бальної оцінки тендерних пропозицій;
- 7) порядок визначення переможця конкурсу;
- 8) порядок опублікування результатів конкурсу;
- 9) порядок укладання договорів за результатами конкурсу.

Умови проведення конкурсу затверджує Рада Накопичувального фонду у строк не пізніше одного місяця до дати оголошення конкурсу і підлягають обов'язковому опублікуванню в порядку, визначеному Радою Накопичувального фонду, в тому числі опублікуванню не менш як у двох міжнародних фінансових періодичних виданнях.

Рада Накопичувального фонду приймає рішення:

1) про проведення першого конкурсу для обрання компаній з управління активами, аудитора і зберігача - не пізніше шести місяців до дня запровадження сплати страхових внесків до Накопичувального фонду;

2) про проведення першого конкурсу для обрання аудитора Накопичувального фонду - по завершенні першого року функціонування Накопичувального фонду;

3) про проведення наступних конкурсів для обрання компанії з управління активами, радника з інвестиційних питань, зберігача і аудитора - не пізніше шести місяців до дня закінчення терміну дії відповідних договорів, а в разі їх дострокового розірвання у випадках, передбачених цим Законом, - у місячний термін з дня розірвання договору;

4) про проведення конкурсу для обрання компаній з управління активами, радника з інвестиційних питань, зберігача і аудитора, якщо за результатами попереднього конкурсу з його переможцем (переможцями) у місячний термін не було укладено відповідний договір, - не пізніше одного місяця з дня закінчення зазначеного терміну;

5) про проведення конкурсу для обрання компаній з управління активами, радника з інвестиційних питань, зберігача і аудитора, якщо за результатами попереднього конкурсу не визначено переможця або якщо в першому етапі конкурсу взяли участь менше трьох претендентів, - одночасно з визначенням результатів відповідного етапу конкурсу;

6) про проведення конкурсу для обрання компаній з управління активами, радника з інвестиційних питань, зберігача і аудитора в разі прийняття судом рішення про визнання результатів конкурсу недійсними - не пізніше одного місяця з дня набрання рішенням суду законної сили.

Рішення про проведення конкурсу підлягає опублікуванню протягом п'яти робочих днів із дня його прийняття.

Дата, час та місце проведення конкурсу, визначені в оголошенні про проведення конкурсу, не можуть бути змінені.

6. Зберігання пенсійних активів Накопичувального фонду.

За результатами конкурсу Пенсійний фонд укладає із зберігачем договір з урахуванням вимог статті 95 Закону строком на п'ять років. Зазначений договір схвалюють Рада Накопичувального фонду та орган управління зберігача.

За рішенням Ради Накопичувального фонду строк дії договору може бути продовжений без проведення конкурсу ще на два роки шляхом щорічного продовження. При цьому до договору можуть бути внесені зміни лише щодо зменшення вартості послуг або надання нових послуг за умови зменшення чи незмінності вартості послуг зберігача за договором.

Кошти Накопичувального фонду обслуговуються лише одним зберігачем, який повинен відповідати таким вимогам:

- 1) мати банківську ліцензію, та ліцензію Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку на право провадження професійної депозитарної діяльності зберігача цінних паперів;
- 2) мати розмір регулятивного капіталу не менш як 500 мільйонів гривень;
- 3) мати посадових осіб, які здійснюють безпосереднє керівництво підрозділами з виконання депозитарної діяльності зберігача цінних паперів і мають відповідну вищу освіту та досвід роботи в банківській чи фінансовій сфері не менше п'яти років;
- 4) не бути компанією з управління активами, пов'язаною особою компанії з управління активами та її пов'язаних осіб;
- 5) не бути кредитором органів Пенсійного фонду або компаній з управління активами, з якими зберігачем укладено договір про зберігання пенсійних активів;
- 6) не бути пов'язаною особою аудитора Накопичувального фонду та його пов'язаних осіб.

Зберігач виконує такі функції:

1) у встановленому порядку відкриває рахунок Накопичувального фонду, здійснює розрахунково-касові операції у грошових коштах та операції по рахунку у цінних паперах Накопичувального фонду і забезпечує зберігання грошових надходжень до Накопичувального фонду та цінних паперів, що становлять його пенсійні активи, а також інших документів, пов'язаних з формуванням та використанням пенсійних активів;

2) у встановленому порядку відкриває та здійснює розрахунково-касові операції по рахунку Пенсійного фонду, на якому акумулюється резерв коштів для покриття дефіциту бюджету Пенсійного фонду в майбутніх періодах, забезпечує їх зберігання;

3) здійснює операції по активах у цінних паперах, сформованих за рахунок резерву коштів для покриття дефіциту бюджету Пенсійного фонду в майбутніх періодах;

4) здійснює розміщення резерву коштів для покриття дефіциту бюджету Пенсійного фонду в майбутніх періодах на депозитних рахунках з виплатою відсотків у розмірах, передбачених відповідним договором;

5) виконує розпорядження виконавчої дирекції Пенсійного фонду щодо перерахування коштів у сумі, облікованій на накопичувальному пенсійному рахунку застрахованої особи, до недержавного пенсійного фонду, страхової організації для оплати договору страхування довічної пенсії або одноразової виплати застрахованій особі чи спадкоємцям відповідно до цього Закону;

6) виконує розпорядження виконавчої дирекції Пенсійного фонду щодо перерахування коштів Накопичувального фонду для оплати витрат, пов'язаних з адміністративним управлінням Накопичувальним фондом, виплати винагороди раднику з інвестиційних питань, компаніям з управління активами, зберігачу, аудитору Накопичувального фонду;

7) подає Пенсійному фонду та Раді Накопичувального фонду в установленому порядку:

інформацію про загальну суму страхових внесків, перерахованих до Накопичувального фонду;

передбачену законодавством звітність, пов'язану із зберіганням та використанням пенсійних активів і резерву коштів для покриття дефіциту бюджету Пенсійного фонду в майбутніх періодах;

інформацію про загальну вартість пенсійних активів накопичувальної системи пенсійного страхування на день подання інформації та зміну чистої вартості пенсійних активів за звітний період;

інформацію про операції з пенсійними активами накопичувальної системи пенсійного страхування, здійснені компаніями з управління активами. Така інформація подається також Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку і Державній комісії з регулювання

ринків фінансових послуг України. Інформація щодо руху таких пенсійних активів подається зберігачем у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

8) виконує інші функції, передбачені цим Законом та договором, укладеним з Пенсійним фондом.

Зберігач не може придбавати активи у цінних паперах Накопичувального фонду та укладати договір щодо надання послуг торговця цінними паперами з компанією з управління активами, здійснювати управління пенсійними активами накопичувальної системи пенсійного страхування та використовувати пенсійні активи Накопичувального фонду як кредитні ресурси.

Зберігач може надавати інші банківські послуги відповідно до законодавства про банки і банківську діяльність, крім послуг, надання яких не допускається цим Законом.

Зберігач подає виконавчій дирекції Пенсійного фонду, Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України, Раді Накопичувального фонду та Кабінету Міністрів України щорічний звіт про свою діяльність, який схвалює орган управління зберігача.

Зберігач має право доступу до інформації та документів, необхідних для перевірки правильності обчислення чистої вартості пенсійних активів і чистої вартості одиниці пенсійних активів Накопичувального фонду.

Заміна зберігача може здійснюватися: 1) після закінчення строку дії договору, укладеного за результатами конкурсу з обрання зберігача; 2) у разі дострокового розірвання укладеного договору з ініціативи Ради Накопичувального фонду або зберігача.

Лекційне заняття № 8

Тема: «Пенсійні виплати за рахунок коштів Накопичувального фонду».

Мета: розкрити особливості призначення та виплати пенсії за рахунок коштів Накопичувального фонду.

План:

1. Порядок укладення та оплати договору страхування довічної пенсії.
2. Види пенсійних виплат: довічна пенсія з установленим періодом, довічна обумовлена пенсія, довічна пенсія подружжя, одноразова виплата.
3. Право на отримання одноразової виплати та успадкування пенсійних активів.
4. Чинники, що враховуються при розрахунку страховою організацією розміру довічної пенсії [2, 6, 12, 15, 21].

1. Порядок укладення та оплати договору страхування довічної пенсії

Договір страхування довічної пенсії укладається між учасником накопичувальної системи пенсійного страхування та страховою організацією відповідно до законодавства про страхову діяльність з урахуванням вимог, передбачених цим Законом, після досягнення учасником накопичувальної системи пенсійного страхування віку, передбаченого статтею 26 Закону.

Для укладення договору страхування довічної пенсії учасник накопичувальної системи пенсійного страхування подає страховій організації протягом місяця до досягнення віку, передбаченого статтею 26 цього Закону, заяву за формою, встановленою страховою організацією, та довідку Пенсійного фонду про суму коштів, облікованих на його накопичувальному пенсійному рахунку в Накопичувальному фонді, або відповідно довідку адміністратора недержавного пенсійного фонду про суму коштів на його індивідуальному пенсійному рахунку у відповідному недержавному пенсійному фонді - суб'єкті другого рівня системи пенсійного забезпечення.

У разі відстрочення дати призначення пенсії за віком відповідно до цього Закону учасник накопичувальної системи пенсійного страхування має право укласти договір страхування довічної пенсії з більш пізнього строку, визначеного ним відповідно до статті 29 цього Закону, але не пізніше як із 70 років.

Учасник накопичувальної системи пенсійного страхування інформує територіальний орган Пенсійного фонду або адміністратора недержавного пенсійного фонду - суб'єкта другого рівня системи пенсійного забезпечення про обрану страхову організацію та подає письмову заяву про перерахування зазначеній організації коштів з накопичувальної системи пенсійного

страхування, що обліковуються відповідно на накопичувальному пенсійному рахунку в Накопичувальному фонді чи на індивідуальному пенсійному рахунку в недержавному пенсійному фонді - суб'єкті другого рівня системи пенсійного забезпечення для оплати договору страхування довічної пенсії.

Територіальний орган Пенсійного фонду або адміністратор відповідного недержавного пенсійного фонду - суб'єкта другого рівня системи пенсійного забезпечення зобов'язаний не пізніше як через три робочих дні після надходження такої заяви надати розпорядження зберігачу щодо перерахування обраній страховій організації коштів учасника накопичувальної системи пенсійного страхування в сумі, що обліковується на його накопичувальному пенсійному рахунку в Накопичувальному фонді або на індивідуальному пенсійному рахунку у відповідному недержавному пенсійному фонді - суб'єкті другого рівня системи пенсійного забезпечення. Зберігач зобов'язаний не пізніше як через три робочих дні після отримання розпорядження перерахувати зазначені кошти для оплати учасником накопичувальної системи пенсійного страхування договору страхування довічної пенсії. У разі порушення зазначеного строку зберігач за власний рахунок сплачує учаснику накопичувальної системи пенсійного страхування пеню в розмірі подвійної облікової ставки Національного банку України в розрахунок на один день від суми, що підлягає перерахуванню за кожний день прострочення платежу, у порядку, визначеному Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України.

У разі неподання учасником накопичувальної системи пенсійного страхування такої заяви протягом трьох місяців з дня досягнення ним пенсійного віку, визначеного статтею 26 цього Закону, територіальний орган Пенсійного фонду або адміністратор недержавного пенсійного фонду - суб'єкта другого рівня системи пенсійного забезпечення зобов'язаний з'ясувати причини неподання учасником накопичувальної системи пенсійного страхування заяви та запропонувати йому укласти договір страхування довічної пенсії.

У разі відмови учасника накопичувальної системи пенсійного страхування від укладення такого договору, крім випадків такої відмови у разі відстрочення дати призначення пенсії за віком відповідно до цього Закону, територіальний орган Пенсійного фонду або адміністратор недержавного пенсійного фонду самостійно укладає договір страхування довічної пенсії з установленим періодом на умовах, що є найбільш вигідними для учасника накопичувальної системи пенсійного страхування, із страховою організацією, обраною відповідно до цього Закону в порядку, встановленому Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України спільно з центральним органом виконавчої влади у сфері соціальної політики та погодженому з Антимонопольним комітетом України.

Територіальний орган Пенсійного фонду або адміністратор відповідного недержавного пенсійного фонду - суб'єкта другого рівня системи пенсійного забезпечення перераховує страховій організації кошти в сумі, що обліковується на його накопичувальному пенсійному рахунку або відповідно на індивідуальному пенсійному рахунку. Розміри страхових тарифів за договорами страхування довічної пенсії не повинні перевищувати їх середніх показників, які визначаються Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України за погодженням з центральним органом виконавчої влади у сфері соціальної політики.

Страхові організації, з якими Пенсійний фонд або відповідний недержавний пенсійний фонд - суб'єкт другого рівня системи пенсійного забезпечення укладає договір страхування довічної пенсії, визначаються на конкурсних засадах у порядку, встановленому Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України спільно з центральним органом виконавчої влади у сфері соціальної політики та Антимонопольним комітетом України.

2. Види пенсійних виплат: довічна пенсія з установленим періодом, довічна обумовлена пенсія, довічна пенсія подружжя, одноразова виплата.

Застрахована особа, яка відповідно до закону є учасником накопичувальної системи пенсійного страхування, має право на отримання довічної пенсії або одноразової виплати за рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного страхування, що обліковуються на її накопичувальному пенсійному рахунку в Накопичувальному фонді або на індивідуальному

пенсійному рахунку у відповідному недержавному пенсійному фонді - суб'єкті другого рівня системи пенсійного забезпечення, за умови досягнення пенсійного віку, передбаченого статтею 26 цього Закону, а в разі відстрочення часу призначення пенсії за віком відповідно до цього Закону у період після досягнення такого віку - з дня закінчення строку відстрочення дати призначення пенсії за віком у солідарній системі.

Довічна пенсія за рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного страхування враховується під час визначення мінімальної пенсії за віком відповідно до статті 28 цього Закону.

Страхування і виплата довічної пенсії здійснюється згідно із Законом України "Про страхування" страховою організацією, обраною застрахованою особою.

Розмір довічної пенсії розраховується страховою організацією актуарно, виходячи з суми оплати договору страхування довічної пенсії, з урахуванням майбутнього інвестиційного доходу, забезпечуваного страховою організацією, видатків, пов'язаних з подальшим інвестуванням зазначених сум, та з урахуванням середньої для чоловіків і жінок величини тривалості життя.

Виплата довічної пенсії здійснюється у строки і в порядку, що визначені договором страхування довічної пенсії.

Страхові організації, що здійснюють страхування і виплату довічної пенсії, передбаченої цим Законом, забезпечують свою платоспроможність відповідно до законодавства про страхову діяльність.

Одноразова виплата учаснику накопичувальної системи пенсійного страхування за рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного страхування здійснюється в порядку, визначеному статтею 56 Закону:

територіальним органом Пенсійного фонду - за рахунок коштів, що обліковуються на накопичувальному пенсійному рахунку учасника накопичувальної системи пенсійного страхування;

адміністратором відповідного недержавного пенсійного фонду - суб'єкта другого рівня системи пенсійного забезпечення - за рахунок коштів, що обліковуються на індивідуальному пенсійному рахунку учасника накопичувальної системи пенсійного страхування

Види довічних пенсій

Страхова організація, що здійснює виплати довічних пенсій, зобов'язана пропонувати учаснику накопичувальної системи пенсійного страхування такі види довічних пенсій: довічна пенсія з установленим періодом, довічна обумовлена пенсія, довічна пенсія подружжя.

Довічна пенсія з установленим періодом - щомісячна виплата, яка здійснюється протягом життя пенсіонера, але не менше ніж протягом десяти років з дня її призначення. У разі смерті пенсіонера право на отримання призначеної довічної пенсії протягом установленого періоду мають спадкоємці, зазначені в договорі страхування довічної пенсії або визначені відповідно до Цивільного кодексу України.

Довічна обумовлена пенсія - щомісячна виплата, яка здійснюється протягом життя пенсіонера.

У разі якщо загальна сума довічної обумовленої пенсії, виплачена пенсіонеру на момент смерті, є меншою, ніж сума, обумовлена в договорі страхування довічної пенсії, різниця коштів між зазначеними сумами виплачується спадкоємцям, зазначеним у договорі страхування довічної пенсії або визначеним відповідно до Цивільного кодексу України.

Довічна пенсія подружжя - щомісячна виплата, яка здійснюється протягом життя пенсіонера, а після його смерті - його чоловіку (дружині), який (яка) досягли пенсійного віку, передбаченого статтею 26 цього Закону, протягом їх життя.

Учасник накопичувальної системи пенсійного страхування має право вільного вибору одного з видів довічних пенсій, зазначених у цій статті.

Вид довічної пенсії, обраний учасником накопичувальної системи пенсійного страхування, зазначається в договорі страхування довічної пенсії.

У договорі страхування довічної пенсії також обов'язково зазначається ставка інвестиційного доходу, яка застосовується для розрахунку обраної довічної пенсії.

Страхова організація розраховує розмір довічної пенсії протягом трьох робочих днів з дня отримання коштів на оплату договору страхування довічної пенсії.

Страховій організації забороняється вимагати від учасника накопичувальної системи пенсійного страхування довідку про стан її здоров'я. Страхова організація не має права відмовити учаснику накопичувальної системи пенсійного страхування в укладенні договору страхування одного з видів довічної пенсії, передбачених цією статтею.

Дострокове припинення дії договору страхування довічної пенсії за бажанням сторін забороняється.

3. Право на отримання одноразової виплати та успадкування пенсійних активів.

У разі якщо сума належних учаснику накопичувальної системи пенсійного страхування на момент набуття права на пенсію пенсійних коштів не досягає мінімальної суми коштів, необхідної для оплати договору страхування довічної пенсії, визначеної національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, то ця особа (а в разі її смерті - члени її сім'ї чи спадкоємці) має право на отримання одноразової виплати.

На вимогу учасника накопичувальної системи пенсійного страхування одноразова виплата здійснюється в разі виїзду цієї особи за кордон на постійне місце проживання.

Учасник накопичувальної системи пенсійного страхування за бажанням має право додатково за свій рахунок перерахувати на свій накопичувальний пенсійний рахунок у Накопичувальному фонді кошти в сумі, якої не вистачає для забезпечення оплати договору страхування довічної пенсії в порядку, встановленому Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України за погодженням з центральним органом виконавчої влади у сфері соціальної політики.

Якщо учасник накопичувальної системи пенсійного страхування визнаний інвалідом I або II групи і набуває право на пенсію по інвалідності відповідно до цього Закону у солідарній системі, належні йому пенсійні кошти накопичувальної системи пенсійного страхування, розраховані відповідно до частини сьомої статті 80 цього Закону, використовуються за його вибором для:

здійснення одноразової виплати незалежно від достатності обсягу такої суми коштів для оплати договору страхування довічної пенсії;

оплати договору страхування довічної пенсії.

У разі визнання учасника накопичувальної системи пенсійного страхування інвалідом III групи належні йому пенсійні кошти використовуються ним після досягнення віку, передбаченого статтею 26 цього Закону, на оплату договору страхування довічної пенсії, а у разі недостатності суми коштів для оплати такого договору - на здійснення одноразової виплати.

У разі смерті учасника накопичувальної системи пенсійного страхування до досягнення ним віку, передбаченого статтею 26 цього Закону, належні йому пенсійні кошти накопичувальної системи пенсійного страхування успадковуються в порядку, визначеному Цивільним кодексом України.

Учасник накопичувальної системи пенсійного страхування має право в будь-який час визначити спадкоємцями одну або декілька фізичних осіб (незалежно від наявності у нього з такими особами сімейних, родинних відносин), які мають право на отримання у разі його смерті коштів в сумі, що обліковується на його накопичувальному пенсійному рахунку в Накопичувальному фонді або на індивідуальному пенсійному рахунку у відповідному недержавному пенсійному фонді - суб'єкті другого рівня системи пенсійного забезпечення, а також визначити розмір часток, в яких вони повинні бути розподілені між зазначеними особами. У такому разі учасник накопичувальної системи пенсійного страхування складає заповіт відповідно до вимог Цивільного кодексу України.

Особи, які мають право на отримання у спадщину коштів накопичувальної системи пенсійного страхування в сумі, що належить померлому учасникові накопичувальної системи

пенсійного страхування, що обліковуються на його накопичувальному пенсійному рахунку в Накопичувальному фонді або на індивідуальному пенсійному рахунку у відповідному недержавному пенсійному фонді - суб'єкті другого рівня системи пенсійного забезпечення, можуть подати заяву про спрямування таких коштів на свій накопичувальний пенсійний рахунок у Накопичувальному фонді або за бажанням - на свій індивідуальний пенсійний рахунок у недержавному пенсійному фонді - суб'єкті другого рівня системи пенсійного забезпечення.

У разі відсутності у померлого учасника накопичувальної системи пенсійного страхування спадкоємців за законом та за заповітом належні йому кошти, обліковані на його накопичувальному пенсійному рахунку в Накопичувальному фонді або на індивідуальному пенсійному рахунку у відповідному недержавному пенсійному фонді - суб'єкті другого рівня системи пенсійного забезпечення, спрямовуються до резерву коштів для покриття дефіциту бюджету Пенсійного фонду у майбутніх періодах, передбаченого статтею 74 цього Закону. У такому разі робиться відповідна позначка в його персональній обліковій картці в системі персоналізованого обліку.

Для отримання одноразової виплати учасник накопичувальної системи пенсійного страхування чи його спадкоємці подають територіальному органу Пенсійного фонду або адміністраторові відповідного недержавного пенсійного фонду - суб'єкта другого рівня системи пенсійного забезпечення заяву та документи, що підтверджують їх право на отримання такої виплати. Перелік зазначених документів затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері соціальної політики.

Одноразова виплата здійснюється протягом десяти робочих днів з дня надходження заяви та зазначених документів.

Лекційне заняття № 9

Тема: “Державне регулювання та нагляд. Відповідальність у сфері загальнообов’язкового державного пенсійного страхування”.

Мета: розвивати професійну відповідальність, розкрити особливості нормативного регулювання для суб'єктів загальнообов’язкового державного пенсійного страхування.

План:

1. Відповідальність за порушення порядку сплати страхових внесків.
2. Відповідальність за порушення, пов’язані з використанням коштів солідарної пенсійної системи.
3. Відповідальність за порушення встановленого порядку призначення та виплати пенсій.
4. Мета і функції державного нагляду у сфері загальнообов’язкового державного пенсійного страхування.
5. Органи державного нагляду у сфері загальнообов’язкового державного пенсійного страхування. Їхні повноваження.

[6, 10, 12, 15, 21].

1. Відповідальність за порушення порядку сплати страхових внесків.

Виконавчі органи Пенсійного фонду застосовують до банків такі фінансові санкції:

1) за несвоєчасне перерахування або несвоєчасне зарахування на банківські рахунки органів Пенсійного фонду та Накопичувального фонду сум страхових внесків, фінансових санкцій, зазначених у частині дев'ятій цієї статті, сум інвестиційного доходу, одержаного від інвестування коштів Накопичувального фонду, за несвоєчасне перерахування за платіжними документами виконавчих органів Пенсійного фонду та несвоєчасне зарахування на банківські рахунки сум коштів Пенсійного фонду та Накопичувального фонду, які використовуються на цілі, передбачені цим Законом, нараховується пеня з розрахунку 0,1 відсотка зазначених сум, розрахована за кожний день прострочення їх перерахування (зарахування) та накладається штраф у розмірі 10 відсотків своєчасно не зарахованих (неперерахованих) сум;

2) за порушення вимог, передбачених частиною дванадцятю статті 20 цього Закону, накладається штраф у розмірі суми страхових внесків, яка підлягає сплаті страхувальником.

Виконавчими органами Пенсійного фонду за несвоєчасну виплату і доставку сум пенсійних виплат одержувачам або несвоєчасне зарахування їх на банківські рахунки пенсіонерів, або несвоєчасне повернення на банківські рахунки виконавчих органів Пенсійного фонду чи Накопичувального фонду сум коштів, не використаних для здійснення пенсійних виплат, за умови своєчасного і в повному обсязі їх фінансування, на організації, у тому числі банки, які здійснюють виплату і доставку пенсій, накладається штраф у розмірі своєчасно не виплачених, не доставлених чи не зарахованих або своєчасно не повернутих сум пенсійних виплат.

Нарахування пені, передбаченої частинами дев'ятою і десятою цієї статті, починається з першого календарного дня, що настає за днем настання строку відповідного платежу, до дня його фактичної сплати страхувальником, або з першого календарного дня, що настає за днем закінчення строку перерахування (зарахування) відповідних сум, до дня їх фактичного перерахування (зарахування) банками та організаціями, які здійснюють виплату і доставку пенсій.

У разі оскарження страхувальниками, банками та організаціями, які здійснюють виплату і доставку пенсій, вимоги про сплату недоїмки або рішення про накладення штрафу нарахування пені зупиняється з дня подання скарги до органу Пенсійного фонду або позову до суду.

Про нарахування пені та накладення штрафів, передбачених частинами дев'ятою і десятою цієї статті, посадові особи виконавчих органів Пенсійного фонду в порядку, встановленому правлінням ПФ, виносять рішення, які протягом 3-ох робочих днів із дня їх винесення надсилаються страхувальнику, банку чи організації, яка здійснює виплату і доставку пенсій.

Суми пені та штрафів, передбачених частинами дев'ятою і десятою цієї статті, підлягають сплаті страхувальником, банком чи організацією, яка здійснює виплату і доставку пенсій, протягом десяти робочих днів з дня одержання відповідного рішення. При цьому в цей же строк страхувальник, банк чи організація, яка здійснює виплату і доставку пенсій, має право оскаржити зазначене рішення до вищого органу Пенсійного фонду або в судовому порядку з одночасним обов'язковим письмовим повідомленням про це відповідного виконавчого органу Пенсійного фонду, яким прийнято це рішення.

Оскарження рішення виконавчого органу Пенсійного фонду про нарахування пені та накладення штрафів зупиняє строки їх сплати до винесення вищим органом Пенсійного фонду або судом рішення у справі. Строки сплати фінансових санкцій також призупиняються до винесення судом рішення в разі оскарження страхувальником вимоги про сплату недоїмки, якщо накладення фінансових санкцій пов'язано з її виникненням або несвоєчасною сплатою.

Рішення органу Пенсійного фонду про нарахування пені або накладення штрафу, передбачених частинами дев'ятою і десятою цієї статті, є виконавчим документом.

У разі якщо страхувальник, банк чи організація, яка здійснює виплату і доставку пенсій, отримали рішення про нарахування пені та накладення штрафу, передбачених частинами дев'ятою і десятою цієї статті, і не сплатили зазначені в них суми фінансових санкцій протягом десяти робочих днів, а також не оскаржили це рішення чи не повідомили у цей строк відповідний виконавчий орган Пенсійного фонду про його оскарження, воно передається для виконання державній виконавчій службі та страхувальнику.

Суми пені та фінансових санкцій, застосованих за порушення порядку та строків обчислення, нарахування та сплати страхових внесків стягуються в тому ж порядку, що й недоїмка із сплати страхових внесків.

Суми пені та штрафів можуть бути включені до вимоги про сплату недоїмки, якщо застосування цих фінансових санкцій пов'язано з виникненням та сплатою недоїмки.

Строк давності щодо стягнення недоїмки, пені та штрафів не застосовується.

Фінансові санкції (штраф, пеня) та адміністративні стягнення, а також примусові стягнення органами виконавчої служби за несплату внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування фізичними особами - суб'єктами підприємницької діяльності, які обрали особливий спосіб оподаткування, не застосовуються.

Нараховані органами Пенсійного фонду України суми фінансових санкцій, зазначених в абзаці другому цієї частини, та не сплачені фізичними особами - суб'єктами підприємницької діяльності, які обрали особливий спосіб оподаткування, підлягають списанню.

Виконавчі органи Пенсійного фонду накладають на посадових осіб, які вчинили правопорушення, адміністративні стягнення у разі:

- 1) приховування (заниження) суми заробітної плати (виплат, доходу), на яку нараховуються страхові внески;
- 2) порушення встановленого порядку нарахування, обчислення та строків сплати страхових внесків;
- 3) ухилення від взяття на облік або несвоєчасне подання заяви про взяття на облік страхувальника як платника страхових внесків;
- 4) неподання відомостей про обставини, що спричиняють зміни юридичного статусу страхувальника, порядку сплати ним страхових внесків;
- 5) порушення встановленого порядку використання та здійснення операцій з коштами Пенсійного фонду і Накопичувального фонду;
- 6) неподання, несвоєчасного подання, подання не за встановленою формою звітності щодо страхових внесків, коштів Пенсійного фонду і Накопичувального фонду або подання недостовірних відомостей, що використовуються в системі персоніфікованого обліку, та іншої звітності і відомостей, передбачених цим Законом;
- 7) несплати або несвоєчасної сплати страхових внесків, у тому числі авансових платежів.

Від імені виконавчих органів Пенсійного фонду розглядати справи про правопорушення і накладати фінансові санкції та адміністративні стягнення мають право директор виконавчої дирекції Пенсійного фонду, його заступники, начальники головних управлінь Пенсійного фонду в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі та їх заступники, начальники управлінь Пенсійного фонду в районах, містах, районах у містах, а в разі їх відсутності - заступники начальників цих управлінь, на підставі документів, що свідчать про вчинення правопорушення.

Посадові особи суб'єктів солідарної системи та накопичувальної системи пенсійного страхування, винні в порушенні законодавства про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, несуть дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову або кримінальну відповідальність згідно із законом.

5. Органи державного нагляду у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Їхні повноваження.

Метою державного регулювання та нагляду у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування є:

- проведення єдиної та ефективної державної політики у цій сфері;
- забезпечення реалізації прав громадян на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування;
- створення умов для ефективного функціонування та розвитку системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
- забезпечення дотримання суб'єктами системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування вимог законів, інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
- адаптація системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування до міжнародних стандартів.

Державне регулювання та нагляд у порядку, передбаченому законодавством, здійснюють:

за дотриманням норм цього Закону щодо призначення (перерахунку) і виплати пенсій у солідарній системі та щодо взаємодії Пенсійного фонду з фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування - центральний орган виконавчої влади у сфері праці та соціальної політики і його територіальні органи;

щодо цільового використання коштів Пенсійного фонду, законності та своєчасності руху коштів накопичувальної системи пенсійного страхування - центральний орган виконавчої влади у сфері фінансів і його територіальні органи та Рахункова палата;

за діяльністю компаній з управління активами, радника з інвестиційних питань - Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку;

за діяльністю зберігача та уповноваженого банку - Національний банк України і Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку;

за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції у сфері накопичувального пенсійного забезпечення - Антимонопольний комітет України.

Центральний орган виконавчої влади у сфері праці та соціальної політики надає разом з Пенсійним фондом роз'яснення з питань призначення, перерахунку та виплати пенсій відповідно до цього Закону.

Роз'яснення з питань здійснення пенсійних виплат за рахунок коштів Накопичувального фонду надає Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України, центральний орган виконавчої влади у сфері соціальної політики і Пенсійний фонд.

Рішення органів державного регулювання та нагляду є обов'язковими для виконання Пенсійним фондом, компаніями з управління активами, уповноваженим банком, зберігачем, страховими організаціями, якщо такі рішення прийняті в межах повноважень цих органів, визначених законодавством. Дії органів державного регулювання та нагляду можуть бути оскаржені в судовому порядку.

Якщо суб'єктом солідарної системи або накопичувальної системи пенсійного страхування прийнято рішення з порушенням законодавства про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування або такий суб'єкт не виконує вимог законодавства, органи державного регулювання та нагляду вказують на допущені порушення і встановлюють строк для їх усунення. Якщо протягом цього строку суб'єкт не усуне порушення, незаконне рішення скасовується органами державного регулювання та нагляду з подальшим відшкодуванням збитків за рахунок цього суб'єкта.

Органи державного регулювання та нагляду можуть вимагати скликання правління Пенсійного фонду або Ради Накопичувального фонду. Якщо цю вимогу не буде виконано, органи державного регулювання та нагляду можуть самі скликати та провести засідання правління Пенсійного фонду або Ради Накопичувального фонду.

Суб'єкти солідарної системи та накопичувальної системи пенсійного страхування зобов'язані надавати посадовим особам органів державного регулювання та нагляду всі документи та інформацію, необхідні для здійснення ними функцій державного регулювання та нагляду.

З ініціативи органів державного регулювання та нагляду може призначатися додаткова аудиторська перевірка діяльності суб'єктів солідарної системи та накопичувальної системи пенсійного страхування, оплата якої здійснюється за рахунок коштів органу, що призначив перевірку.

Антимонопольний комітет України письмово повідомляє Раду Накопичувального фонду про прийняті ним рішення щодо порушення вимог законодавства про захист економічної конкуренції суб'єктами накопичувальної системи пенсійного забезпечення.

Органи державного регулювання та нагляду у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування повідомляють Антимонопольний комітет України про ознаки порушення законодавства з питань захисту економічної конкуренції суб'єктами накопичувальної системи пенсійного забезпечення.

Модуль 4.

Система недержавного пенсійного забезпечення

Лекційне заняття № 10

Тема: „Інфраструктура системи недержавного пенсійного забезпечення”.

Мета: розкрити оргструктуру та адміністративно-управлінську схему недержавного пенсійного забезпечення.

План:

1. Суб'єкти недержавного пенсійного забезпечення та види недержавних пенсійних фондів.

2. Реєстрація, умови початку діяльності та статут пенсійного фонду. Рада пенсійного фонду та її повноваження.
3. Адміністратор недержавних пенсійних фондів. Особи, що можуть здійснювати управління активами недержавних пенсійних фондів.
4. Зберігач пенсійних фондів.
5. Звітність та оприлюднення інформації щодо недержавного пенсійного забезпечення. [6, 11, 12, 15, 21].

1. Суб'єкти недержавного пенсійного забезпечення та види недержавних пенсійних фондів.

Суб'єктами недержавного пенсійного забезпечення є:

- недержавні пенсійні фонди;
- страхові організації, які уклали договори страхування довічної пенсії, страхування ризику настання інвалідності або смерті;
- банківські установи, які уклали договори про відкриття пенсійних депозитних рахунків;
- вкладники та учасники пенсійних фондів;
- вкладники пенсійних депозитних рахунків;
- фізичні та юридичні особи, які уклали договори страхування довічної пенсії, страхування ризику настання інвалідності або смерті;
- засновники пенсійних фондів;
- роботодавці - платники корпоративних пенсійних фондів;
- саморегулювні організації суб'єктів, які надають послуги у сфері недержавного пенсійного забезпечення;
- органи державного нагляду і контролю у сфері недержавного пенсійного забезпечення;
- адміністратори пенсійних фондів;
- компанії з управління активами;
- зберігачі;
- аудитори;
- особи, які надають консультаційні та агентські послуги відповідно до цього Закону.

Види пенсійних фондів:

- відкритий пенсійний фонд - недержавний пенсійний фонд, учасниками якого можуть бути будь-які фізичні особи незалежно від місця та характеру їх роботи;
- корпоративний пенсійний фонд - недержавний пенсійний фонд, засновником якого є юридична особа-роботодавець або декілька юридичних осіб-роботодавців та до якого можуть приєднуватися роботодавці-платники. Учасниками цього фонду можуть бути виключно фізичні особи, які перебувають (перебували) у трудових відносинах з роботодавцями-засновниками та роботодавцями - платниками цього фонду;
- професійний пенсійний фонд - недержавний пенсійний фонд, засновником (засновниками) якого можуть бути об'єднання юридичних осіб-роботодавців, об'єднання фізичних осіб, включаючи професійні спілки (об'єднання професійних спілок), або фізичні особи, пов'язані за родом їх професійної діяльності (занять). Учасниками такого фонду можуть бути виключно фізичні особи, пов'язані за родом їх професійної діяльності (занять), визначеної у статуті фонду;
- недержавний пенсійний фонд (далі - пенсійний фонд) – юридична особа, створена відповідно до цього Закону, яка має статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонує та провадить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду у визначеному цим Законом порядку.

2. Реєстрація, умови початку діяльності та статут пенсійного фонду. Рада пенсійного фонду та її повноваження.

1. Недержавні пенсійні фонди створюються на підставі рішення засновників та не мають на меті одержання прибутку для його подальшого розподілу між засновниками.

2. Недержавне пенсійне забезпечення є для пенсійних фондів виключним видом діяльності. Провадження пенсійними фондами іншої діяльності, не передбаченої цим Законом, забороняється.

3. Активи пенсійного фонду (пенсійні активи) формуються за рахунок внесків до пенсійного фонду (пенсійних внесків) та прибутку (збитку) від інвестування пенсійних внесків.

4. За видами пенсійні фонди можуть утворюватися як відкриті пенсійні фонди, корпоративні пенсійні фонди та професійні пенсійні фонди.

Пенсійним фондам забороняється змінювати їх вид та найменування, зазначені у статуті пенсійного фонду, після реєстрації Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України.

5. Дозволяється приєднання та злиття декількох пенсійних фондів однакового виду. Забороняється проводити реорганізацію будь-яких пенсійних фондів шляхом поділу чи виділення, а також приєднання, злиття пенсійних фондів різних видів.

9. Пенсійний фонд не може брати на себе зобов'язання, не пов'язані з діяльністю з недержавного пенсійного забезпечення. Пенсійний фонд не несе відповідальності за зобов'язаннями третіх осіб і не має права передавати свої зобов'язання перед учасниками та вкладниками фонду третім особам, крім випадків, передбачених цим Законом.

10. Пенсійний фонд не несе відповідальності за зобов'язаннями держави, а держава не несе відповідальності за зобов'язаннями пенсійного фонду, що зазначається у кожному пенсійному контракті.

12. Пенсійний фонд не може бути проголошений банкрутом та ліквідований за законодавством про банкрутство. Створення, функціонування та ліквідація недержавних пенсійних фондів здійснюється за цим Законом.

Засновники недержавних пенсійних фондів

1. Засновником відкритого пенсійного фонду можуть бути будь-які одна чи декілька юридичних осіб з урахуванням обмежень, встановлених частиною одинадцятою статті 6 цього Закону.

Засновником корпоративного пенсійного фонду може бути юридична особа-роботодавець або декілька юридичних осіб-роботодавців, до яких можуть приєднуватися роботодавці-платники.

Засновником (засновниками) професійного пенсійного фонду можуть бути об'єднання юридичних осіб-роботодавців, об'єднання фізичних осіб, включаючи професійні спілки (об'єднання професійних спілок), або фізичні особи, пов'язані за родом їх професійної діяльності (занять).

Статут пенсійного фонду

1. Пенсійний фонд діє на підставі статуту, який повинен відповідати вимогам цього Закону

Зміни до статуту пенсійного фонду не можуть погіршувати умови пенсійного забезпечення учасників фонду.

Реєстрація пенсійного фонду

Пенсійний фонд набуває статусу юридичної особи та права на провадження діяльності з недержавного пенсійного забезпечення з моменту його реєстрації в Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України та отримання відповідного свідоцтва.

Обов'язкові умови початку діяльності недержавних пенсійних фондів

1. Засновники пенсійного фонду зобов'язані протягом трьох місяців з дня реєстрації пенсійного фонду сформувати склад ради фонду відповідно до цього Закону.

2. Рада фонду повинна укласти договори:

про адміністрування пенсійного фонду - з адміністратором, який має ліцензію на провадження діяльності з адміністрування пенсійних фондів;

про управління активами пенсійного фонду - з компанією з управління активами або з іншою особою, яка отримала ліцензію Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку на провадження діяльності з управління активами;

про обслуговування пенсійного фонду зберігачем - із зберігачем.

Укладення пенсійних контрактів та отримання пенсійних внесків на рахунок пенсійного фонду до виконання вимог цієї статті забороняється.

Рада пенсійного фонду

1. Для здійснення контролю за поточною діяльністю пенсійного фонду і вирішення основних питань його роботи утворюється рада фонду.

Рада фонду утворюється у кількості не менше п'яти осіб. З числа членів ради фонду обираються голова та секретар ради фонду простою більшістю голосів.

3. Кандидати в члени ради фонду, які є представниками засновників пенсійного фонду та роботодавців - платників корпоративного пенсійного фонду, призначаються засновниками пенсійного фонду та роботодавцями - платниками корпоративного пенсійного фонду

6. Рішенням зборів засновників може бути встановлена винагорода членам ради фонду. Виплата винагороди здійснюється за рахунок засновників та роботодавців - платників пенсійного фонду.

7. Організаційно-технічне та матеріальне забезпечення діяльності ради фонду та проведення зборів засновників здійснюється адміністратором фонду за рахунок коштів, сплачених йому відповідно до умов договору про адміністрування пенсійного фонду.

Повноваження ради пенсійного фонду

звітує про діяльність пенсійного фонду перед зборами засновників фонду;

затверджує інвестиційну декларацію та зміни до неї;

укладає від імені пенсійного фонду договори з адміністратором, компанією з управління активами або іншою особою, яка має право здійснювати управління активами пенсійного фонду, зберігачем, аудитором пенсійного фонду;

здійснює контроль за цільовим використанням активів пенсійного фонду;

розглядає спірні питання, що виникають між пенсійним фондом та його учасниками та (або) вкладниками;

3. Адміністратор недержавних пенсійних фондів. Особи, що можуть здійснювати управління активами недержавних пенсійних фондів.

Адміністратор недержавних пенсійних фондів

1. Адміністратором недержавного пенсійного фонду може бути: юридична особа, яка надає професійні послуги з адміністрування недержавних пенсійних фондів (професійний адміністратор);

юридична особа - одноосібний засновник корпоративного пенсійного фонду, який прийняв рішення про самостійне здійснення адміністрування такого фонду;

компанія з управління активами.

Юридична особа, яка має намір провадити діяльність з адміністрування пенсійних фондів, повинна отримати в Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України ліцензію на провадження діяльності з адміністрування пенсійних фондів.

Адміністратор діє від імені пенсійного фонду і в інтересах його учасників.

Адміністратор зобов'язаний:

вести персоніфікований облік учасників пенсійного фонду відповідно до цього Закону та інших нормативно-правових актів;

укладати пенсійні контракти від імені пенсійного фонду;

забезпечувати здійснення пенсійних виплат учасникам фонду у випадках, передбачених цим Законом;

надавати зберігачу розпорядження щодо перерахування грошових коштів для оплати витрат, що здійснюються за рахунок пенсійних активів відповідно до статті 48 цього Закону;

надавати пенсійному фонду агентські та рекламні послуги, пов'язані з його діяльністю;

надавати інформацію відповідно до умов договору та цього Закону;

складати відповідно до вимог цього Закону та інших нормативно-правових актів звітність у сфері недержавного пенсійного забезпечення, вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність пенсійного фонду відповідним органам виконавчої влади та раді пенсійного фонду.

Особи, що здійснюють управління активами недержавних пенсійних фондів

1. Управління активами недержавних пенсійних фондів може здійснюватися такими особами:

- компанією з управління активами;
- банком щодо активів створеного ним корпоративного пенсійного фонду у випадках, передбачених цим Законом;
- професійним адміністратором, який отримав ліцензію на провадження діяльності з управління активами.

Вимоги до здійснення управління активами пенсійного фонду

Управління активами пенсійного фонду здійснюється особою, яка провадить діяльність з управління активами пенсійного фонду, окремо щодо кожного пенсійного фонду відповідно до затверджених їх статутами пенсійних схем та інвестиційних декларацій у порядку, що визначається договором про управління активами пенсійного фонду і цим Законом, в тому числі шляхом надання відповідних розпоряджень торговцям цінними паперами та зберігачу.

Видача ліцензії на провадження діяльності з управління активами

Ліцензія на провадження діяльності з управління активами пенсійних фондів видається особі за умови, що вона має оплачений грошовими коштами статутний капітал на день державної реєстрації такої особи, не менший ніж:

- 1) для компанії з управління активами - сума, еквівалентна 300 тис. євро за офіційним обмінним курсом Національного банку України;
- 2) для особи, що отримала ліцензію на провадження діяльності з адміністрування пенсійних фондів, - сума, еквівалентна 500 тис. євро за офіційним обмінним курсом Національного банку України.

4. Зберігач пенсійних фондів.

Зберігач надає свої послуги на підставі договору про обслуговування пенсійного фонду зберігачем. Такий договір укладається в письмовій формі між радою пенсійного фонду і зберігачем відповідно до законодавства.

Недержавний пенсійний фонд може обслуговуватися тільки одним зберігачем.

Усі операції з пенсійними активами пенсійного фонду здійснюються через зберігача. Поточні рахунки пенсійного фонду відкриваються у зберігача. Пенсійні активи пенсійного фонду в формі цінних паперів та документи, які підтверджують право власності на пенсійні активи в інших формах, зберігаються у зберігача.

Обов'язками зберігача пенсійного фонду є:

- відкриття та ведення рахунків пенсійного фонду;
- приймання, передача (переведення), облік та забезпечення зберігання цінних паперів, а також документів, які підтверджують право власності на пенсійні активи в інших формах, документів, пов'язаних з формуванням та використанням пенсійних активів;
- перевірка підрахунку чистої вартості активів пенсійного фонду і чистої вартості одиниці пенсійних внесків, здійсненого адміністратором та особою (особами), що провадить (провадять) діяльність з управління активами пенсійного фонду;
- виконання відповідно до цього Закону розпоряджень адміністратора щодо перерахування пенсійних коштів;
- виконання розпоряджень адміністратора щодо перерахування грошових коштів для оплати послуг адміністратора, зберігача, винагороди особі, що провадить діяльність з управління активами пенсійного фонду, аудитора (аудиторської фірми), оплати послуг осіб, які надають пенсійному фонду консультаційні та (або) агентські послуги, торговців цінними паперами та інших посередників, здійснення оплати витрат на перереєстрацію прав власності та оплати інших витрат, передбачених цим Законом;

виконання розпоряджень особи, що здійснює управління активами пенсійного фонду, згідно з інвестиційною декларацією пенсійного фонду;

У разі виявлення порушень законодавства щодо провадження діяльності з управління активами пенсійного фонду, вчинених особою, що здійснює управління активами пенсійного

фонду, зберігач протягом одного робочого дня з моменту виявлення такого порушення письмово надає відповідну інформацію раді пенсійного фонду, адміністратору, Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України та Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку, а також особі, що вчинила це порушення.

Зберігач не може використовувати активи пенсійного фонду, які знаходяться на рахунках цього фонду, як кредитні ресурси.

Склад активів пенсійного фонду

1. До складу активів пенсійного фонду відповідно до цього Закону належать: активи в грошових коштах; активи в цінних паперах; інші активи згідно із законодавством.

2. Пенсійні активи у цінних паперах складаються з:

1) цінних паперів, погашення та отримання доходу за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими радами відповідно до законодавства;

2) акцій та облігацій українських емітентів

3) цінних паперів, погашення та отримання доходу за якими гарантовано урядами іноземних держав;

4) облігацій іноземних емітентів з інвестиційним рейтингом

5. Пенсійні активи не можуть бути предметом застави і повинні використовуватися лише на цілі, передбачені статтею 48 цього Закону. На пенсійні активи не може бути звернене стягнення за зобов'язаннями засновників пенсійного фонду, роботодавців-платників, осіб, що здійснюють управління активами пенсійного фонду, адміністратора, зберігача такого фонду та страхової організації

5. Звітність та оприлюднення інформації щодо недержавного пенсійного забезпечення.

1. Адміністратор щоквартально подає звітність з недержавного пенсійного забезпечення:

2. Особи, що здійснюють управління активами пенсійних фондів, подають звітність про управління активами:

3. Зберігач подає звітність:

4. Страхові організації, що надають послуги з недержавного пенсійного забезпечення, визначені цим Законом, подають звітність

5. Банківські установи, які надають послуги з недержавного пенсійного забезпечення, визначені цим Законом, подають звітність

6. Адміністратор зобов'язаний один раз на рік безоплатно надавати кожному учаснику пенсійного фонду виписку з індивідуального пенсійного рахунку такого учасника

Лекційне заняття № 11

Тема: “Пенсійні виплати та успадкування пенсійних активів. Державний нагляд і контроль у сфері недержавного пенсійного забезпечення”.

Мета: сформувати в студентів знання про основні механізми функціонування і види контролю, розкрити основні переваги та недоліки недержавного пенсійного забезпечення

План:

1. Пенсійний контракт та пенсійна схема.

2. Порядок укладення та оплати договору страхування довічної пенсії за рахунок пенсійних коштів учасника фонду.

3. Види пенсійних виплат (пенсія на визначений строк, одноразова пенсійна виплата).

4. Звітність та оприлюднення інформації щодо недержавного пенсійного забезпечення.

5. Державний нагляд і контроль у сфері недержавного пенсійного забезпечення.

[2, 7, 13, 21].

1. Пенсійний контракт та пенсійна схема.

Пенсійний контракт є договором між пенсійним фондом та його вкладником, який укладається від імені пенсійного фонду його адміністратором та згідно з яким здійснюється недержавне пенсійне забезпечення учасника або декількох учасників фонду за рахунок пенсійних внесків такого вкладника.

У разі розірвання пенсійного контракту таким вкладником він повинен укласти новий пенсійний контракт щодо участі в іншому пенсійному фонді, або укласти договір зі страховою організацією, або відкрити в банку пенсійний депозитний рахунок.

Разом з примірником пенсійного контракту адміністратор повинен надати вкладнику та учаснику фонду:

- пам'ятку з роз'ясненнями основних положень пенсійного контракту;
- копію зазначеної в пенсійному контракті пенсійної схеми;
- витяг з основних положень статуту пенсійного фонду та (або) на вимогу вкладника фонду - копію статуту пенсійного фонду.

Пенсійні схеми

1. Умови та порядок недержавного пенсійного забезпечення, що здійснюється пенсійними фондами, визначаються пенсійними схемами,
2. Пенсійна схема повинна відображати:
 - опис всіх видів та умов здійснення пенсійних виплат;
 - порядок визначення розміру пенсійних виплат;
 - строк, протягом якого здійснюються пенсійні виплати, та порядок їх здійснення;
 - порядок та строки сплати пенсійних внесків, у тому числі можливість їх зміни за умовами пенсійного контракту;
 - умови та порядок участі у пенсійній схемі;
 - права та обов'язки вкладника, учасника фонду за данною пенсійною схемою;
 - інші умови, що не суперечать законодавству.

2. Порядок укладення та оплати договору страхування довічної пенсії за рахунок пенсійних коштів учасника фонду.

1. Довічні пенсії (довічні анuitети) виплачуються учасникам фондів страховими організаціями, з якими ці учасники уклали договір страхування довічної пенсії, за рахунок грошових коштів, перерахованих страховій організації.

Для укладення договору страхування довічної пенсії учасник фонду подає страховій організації довідку адміністратора про обсяг належних йому пенсійних коштів.

2. Учасник фонду повідомляє адміністратора про обрану ним страхову організацію та подає письмову заяву про перерахування до цієї страхової організації належних йому пенсійних коштів. Учасник фонду має право перерахувати до страхової організації свої пенсійні кошти повністю або частково.

3. Страхова організація розраховує розмір довічної пенсії, який зазначається в договорі страхування довічної пенсії,

4. У разі коли сума пенсійних коштів, що підлягає перерахуванню страховій організації, не досягає розміру мінімальної суми пенсійних накопичень, встановленої Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України, учасник фонду (а в разі його смерті - спадкоємці) має право отримати належні йому пенсійні кошти як одноразову пенсійну виплату.

3. Види пенсійних виплат (пенсія на визначений строк, одноразова пенсійна виплата).

1. Пенсійні фонди відповідно до цього Закону можуть здійснювати такі види пенсійних виплат:

- 1) пенсія на визначений строк;
- 2) одноразова пенсійна виплата.

2. Розміри пенсійних виплат визначаються виходячи з сум пенсійних коштів, що обліковуються на індивідуальному пенсійному рахунку учасника фонду, тривалості виплати та формули розрахунку величини пенсії на визначений строк згідно з методикою, затвердженою Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України.

3. Пенсійні виплати здійснюються у грошовій формі в національній валюті України.

Умови та строки здійснення пенсійних виплат пенсійними фондами

1. Підставами для здійснення пенсійних виплат пенсійними фондами є:

- 1) досягнення учасником фонду пенсійного віку, визначеного відповідно до цього Закону;
- 2) визнання учасника фонду інвалідом;
- 3) медично підтверджений критичний стан здоров'я (онкозахворювання, інсульт тощо) учасника фонду;
- 4) виїзд учасника фонду на постійне проживання за межі України;
- 5) смерть учасника фонду.

2. Пенсійний вік, після досягнення якого учасник фонду має право на отримання пенсійної виплати, визначається за заявою учасника фонду,

Пенсійний вік, що визначається учасником фонду, може бути меншим або більшим від пенсійного віку, який надає право на пенсію за загальнообов'язковим державним пенсійним страхуванням, але не більше ніж на 10 років, якщо інше не визначено законами.

3. Пенсійні виплати з пенсійного фонду здійснюються незалежно від отримання виплати за загальнообов'язковим державним пенсійним страхуванням або з інших джерел.

Пенсія на визначений строк

1. Виплата пенсії на визначений строк здійснюється адміністратором ПФ:

1) за бажанням учасника фонду, який має право на отримання пенсійних виплат відповідно до його заяви;

2) на вимогу учасника фонду (з дня виникнення у нього права згідно з умовами пенсійного контракту на страхування довічної пенсії, якщо придбання довічного ануїтету може негативно вплинути на розмір пенсійних виплат).

Пенсія на визначений строк розраховується виходячи із строку не менш як десять років від початку здійснення першої виплати.

2. Протягом періоду виплати пенсії на визначений строк, установленого частиною першою цієї статті, учасник фонду у будь-який час може:

1) перейти до іншого пенсійного фонду з метою подальшого отримання пенсії обраного виду. При цьому пенсійний фонд, до якого перейшов учасник фонду, продовжує виплату такої пенсії протягом строку, що залишився;

2) укласти із страховою організацією договір страхування довічної пенсії з оплатою такого договору за рахунок пенсійних коштів, які обліковуються на його індивідуальному пенсійному рахунку в пенсійному фонді.

Пенсійна виплата, що здійснюється одноразово

1. Пенсійна виплата може здійснюватися адміністратором одноразово на вимогу учасника фонду в разі:

1) медично підтвердженого критичного стану здоров'я (онкозахворювання, інсульт тощо) або настання інвалідності учасника фонду;

2) коли сума належних учаснику фонду пенсійних коштів на дату настання пенсійного віку учасника фонду не досягає мінімального розміру суми пенсійних накопичень, встановленого Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України;

3) виїзду учасника фонду на постійне проживання за межі України.

2. Пенсійна виплата здійснюється одноразово спадкоємцям учасника фонду адміністратором у випадках, передбачених цим Законом.

Розподіл та успадкування пенсійних активів

Пенсійні кошти, накопичені за час перебування у шлюбі одним з подружжя у пенсійному фонді, страховій організації чи на пенсійному депозитному рахунку, є спільним майном подружжя, якщо інше не передбачено шлюбним контрактом. У разі розподілу пенсійних коштів у зв'язку з розірванням шлюбу кожна із сторін визначає відповідно пенсійний фонд, страхову організацію чи банківську установу, яка має право на відкриття пенсійного депозитного рахунку, для передачі належної їй частини пенсійних коштів та письмово повідомити про це адміністратора, страхову організацію та банківську установу, з яких передаються пенсійні кошти.

Пенсійні кошти успадковуються особою (особами), яка є спадкоємцем власника таких коштів згідно з цивільним законодавством України.

Успадковані пенсійні кошти виплачуються спадкоємцям як одноразова пенсійна виплата в порядку, визначеному цим Законом.

4. Звітність та оприлюднення інформації щодо недержавного пенсійного забезпечення.

Оприлюднення інформації та реклама у сфері недержавного пенсійного забезпечення. Рекламодавцям забороняється:

1) використовувати неповну або недостовірну інформацію стосовно послуг з недержавного пенсійного забезпечення, що надаються цим рекламодавцем;

2) використовувати порівняльну рекламу з метою недобросовісної конкуренції шляхом зазначення недоліків у діяльності осіб, які провадять аналогічну професійну діяльність з недержавного пенсійного забезпечення, незалежно від того, чи відповідає така інформація про недоліки дійсності;

3) надавати прогноз чи гарантувати зростання доходів учасників недержавного пенсійного забезпечення;

4) робити подарунки (виграші) або давати обіцянку про надання подарунків (виграшів) потенційним учасникам та вкладникам пенсійних фондів або здійснювати будь-які інші заохочувальні заходи, що можуть вплинути на вибір того чи іншого пенсійного фонду його потенційним учасником (вкладником).

Вимоги до осіб, які надають агентські послуги

Агентські послуги надаються фізичними особами на підставі договору доручення про надання таких послуг, який укладається з адміністратором.

До агентських послуг належать:

1) будь-яка дозволена законодавством діяльність, спрямована на забезпечення переконання осіб у необхідності укладення пенсійного контракту з пенсійним фондом;

2) послуги з укладення пенсійних контрактів від імені адміністратора.

Адміністратор повинен вести реєстр осіб, які надають агентські послуги, до якого вноситься така інформація:

Агентські послуги у сфері недержавного пенсійного забезпечення має право надавати фізична особа, яка є дієздатною та не має судимості за умисні злочини.

5. Державний нагляд і контроль у сфері недержавного пенсійного забезпечення.

Державний нагляд та контроль у сфері недержавного пенсійного забезпечення - за діяльністю недержавних пенсійних фондів, страхових організацій та банківських установ - здійснює Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України у межах повноважень і в порядку, визначених цим Законом, Законом України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" (2664-14) та іншими актами законодавства України.

Державний нагляд та контроль за діяльністю осіб, що здійснюють управління активами пенсійних фондів, та зберігачів здійснюється Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку в межах повноважень та в порядку, передбачених законодавством.

Контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції у сфері недержавного пенсійного забезпечення здійснює Антимонопольний комітет України в межах повноважень, передбачених законом.

Рішення органів, що здійснюють державний нагляд та контроль у сфері недержавного пенсійного забезпечення, прийняті відповідно до компетенції цих органів, є обов'язковими для виконання пенсійними фондами, адміністраторами, особами, що здійснюють управління активами, зберігачами, страховими організаціями, банківськими установами, що відкривають пенсійні депозитні рахунки. Дії зазначених органів можуть бути оскаржені у порядку, встановленому законом, у тому числі в судовому порядку.

У разі неналежного виконання зобов'язань банківською установою, що відкриває пенсійні депозитні рахунки, Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України повинна повідомити про це Національний банк України і порушити, у разі необхідності, питання про

застосування санкцій. Національний банк України після отримання такого повідомлення зобов'язаний поінформувати Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України про вжиті заходи.

Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України повинна вживати заходів щодо захисту прав учасників недержавного пенсійного забезпечення, в тому числі шляхом подання позову до суду в інтересах таких осіб, якщо їх права порушуються будь-якими особами, підприємствами, установами, організаціями, включаючи органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ:

Пенсійна система, пенсійне забезпечення, пенсійне страхування, суб'єкти пенсійної системи, Пенсійний фонд, Накопичувальний фонд, пенсія, пенсійні виплати, моделі пенсійної системи, солідарна система, накопичувальна система, недержавне пенсійне забезпечення, страховий стаж, коефіцієнт страхового стажу, страхувальник, адміністратор пенсійних фондів, пенсійні активи, аудитор, інвестиція, індексация, компенсація, пенсійний вік, пенсійна реформа, технологія та процедура призначення, довічна пенсія з установленим періодом, довічна обумовлена пенсія, довічна пенсія подружжя, одноразова виплата.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Базік З.А. Закон і пенсія. – Львів: ІНВП „Електрон”, 1997. – 231 с.
2. Б.О. Зайчук, О.Б. Зарудний, С.Б. Березіна, В.Т. Александров, С.М. Недбаєва. Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Навчальний курс. – Київ: НВП «АВТ», 2004. – 256 с.
3. Веб-сайт „Пенсійна реформа в Україні” www.pension.kiev.ua
4. Всеукраїнський перепис населення 2001 року / За ред. В.Г. Кирича. – Тернопіль: Тернопільське обласне управління статистики. – 2003. – 104 с.
5. Господарик П. Як самому визначити розмір пенсії // Народне слово. – 2004. – 10 вересня. – С. 5.
6. Дорогінська В. Все про пенсії // Голос пенсійного фонду. – 2003. – №15, жовтень. – С. 1-6.
7. Закон України “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” від 09.07.2003.
8. Закон України “Про недержавне пенсійне забезпечення” №1057 – IV від 09.07.2003.
9. Закон України “Про пенсійне забезпечення” // Відомості Верховної Ради.–1992.–№ 3.–С. 10.
10. Конституція України. – К.: Феміда, 1996. – 64 с.
11. Консультують спеціалісти Пенсійного фонду (www.kontracty.com.ua/norma).
12. Матеріали семінару „Пенсійна реформа для молоді” / 10 червня 2003. – ТАНГ. – 25 с.
13. Методичні матеріали для проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи в регіонах з питань пенсійної реформи / Агентство США з міжнародного розвитку. – К.: ПАДКО. – 2002. – 15 с.
14. Михайлов А.В. Ткач О.Й. Недержавні пенсійні фонди: сьогоденний погляд у майбутнє. - К.: Видавництво “СПД Савчина”, 2001. – 244 с.
15. О пенсионных системах в странах содружества и перспективах их развития (www.ampoc.ru/spravka/pensii.htm).
16. Основні положення Закону України “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” / Головне управління Пенсійного фонду України в Тернопільській області. – 2003. – 15 с.
17. Про державні соц. гарантії: Закон України // Відомості ВРУ. – 2000. – №48.
18. Приходько С. Держава і соц. захист громадян // Право України. – 1999. – №9. – С. 22-26.
19. Сіленко А. Політико-правові аспекти розвитку соціальної сфери: забезпечення прав людини // Право України. – 1999. – №11. – С. 33-38.
20. Соціальне та пенсійне забезпечення // Податки та бухгалтерський облік.–2000.–№77.–С. 50.
21. Стисла характеристика систем пенсійного забезпечення Хорватії та Угорщини / *Brief Summary, printed on September 19, 2004.*
22. Твоя майбутня пенсія / Агентство США з міжнародного розвитку.–К.: ПАДКО.–2003.–14 с.